

Sverige - Tjänsteförsändelser 1920 - 1990

Syftet med detta posthistoriska exponat är att visa tjänsteförsändelser enligt tjänstebrevsrätten. Fr.o.m. 1 juli 1920 skulle inrikes tjänsteförsändelser inte frankeras och utrikes frankeras med vanliga frimärken. Tjänstebrevsrätten upphörde 30 juni 1990. Exponatet visar olika försändelseslag, tilläggstjänster, frankeringsbeteckningar, utrikesfrankeringar och ett flertal exempel på myndigheter och andra som hade tjänstebrevsrätt.

Definition och begränsningar

Med tjänsteförsändelse avsågs en försändelse som lämnades till postbefordran i ett tjänsteärende från myndighet, ämbetsman eller tjänsteman, men även halvofficiella organisationer som hade tjänstebrevsrätt, den tjänstebrevsberättigade.

I detta exponat ingår inte ransoneringsförsändelser, postsaksförsändelser, landstingens F-post, militära svarsförsändelser och försändelser med frankeringsfrihet, då de hade egna bestämmelser.

Bakgrund

Enligt Kungl. Maj:ts förordning SFS 130/5 mars 1920 som började gälla 1 juli 1920 slopades tjänstefrimärkena och ett summariskt avräkningssystem infördes. Detta innebar att den tjänstebrevsberättigade kunde sända tjänsteförsändelser utan kostnad och att Postverket fick betalt av staten och de affärsdrivande verken. Systemet avvecklas under 1980-talet och upphörde helt 30 juni 1990.

Exponatets disposition

I detta exponat visas inte tjänsteförsändelserna i kronologisk ordning, utan som framgår av planen är försändelserna indelade i olika slag efter AP (1). Varje kapitel inleds med ett delintroduktionsavsnitt som sammanfattar kommande blad. Som en fördjupning visas i sista ramen bredden på försändelseslagen för en av de större tjänstebrevsberättigade, Telegrafverket, senare Televerket.

Bearbetning

På bladen anges uppe till vänster kapitelrubrik/försändelseslaget. Uppe till höger anges vad bladet visar. För varje enskild försändelse anges i fetstil: årtal då den sändes, den tjänstebrevsberättigade och typ av frankeringsbeteckning. Därefter beskrivs försändelsen med avstämplingsort, dag och adressort. Slutligen beskrivs i förekommande fall typer av stämplat, typer av etiketter, portosatser, flygporton och annat av posthistoriskt intresse.

Sällsynthet

Många försändelser är ovanliga då det bl.a. saknats incitament att spara dem. Utställarens erfarenhet under åren av uppbyggnaden av exponatet gör att sällsyntheten till stor del kan bedömas. Inom exponatets område finns ingen statistik på hur många kända exemplar av försändelserna som finns. Ett exempel är röstkort 1979, som gått ut i flera miljoner exemplar, men endast ett fåtal är sparade. I exponatet har utställaren angett 25 försändelser som de mest ovanliga. Dessa har markerats med orange ram.

Försändelser till utlandet

Utrikes försändelser skulle på grund av de internationella bestämmelserna frankeras enligt ordinarie portosatser med vanliga frimärken. Då frankeringsbeteckning typ 2 och 3 infördes behövde inte utrikesförsändelserna längre frankeras.

Beteckningar på försändelserna

På varje försändelse skulle enligt AP (1) avsändaren, den tjänstebrevsberättigade, kunna identifieras, enligt förteckning.

Varje försändelse skulle också enligt AP ha en frankeringsbeteckning med texten "Tjänsteförsändelse" eller "Tjänste", typ 1A resp. 1B. Poststyrelsen godtog även andra beteckningar, typ 1C och 1D. Fr.o.m. 1966, 1974 resp. 1976 tillkom typerna 2, 3 resp. 4. Typ 5 och 6 infördes 1919 resp. 1935, se referens (8).

Referenser

1. Generalpoststyrelsens, senare Poststyrelsens och Postverkets cirkulär och Allmän Poststadga, (AP) 1920-90
2. Handlingar i Riksarkivet i Arninge 1920 - 1990
3. Billgren - Andersson: Svensk Posthistoria 1855 - 1925
4. Facit Postal X
5. Bergman, Dahlstrand, Svahn: Svenska Maskinstämplat 1891-1989
6. Svahn, Flygporton 1920-1992
7. SSPD:s hemsida om vissa etikettyper
8. Skenhall, Beteckningar på tjänsteförsändelser, Filatelisten nr 3/2012

Plan

Blad

1. Inledning	
1.1. Introduktion och plan	1
1.2. Förordningen SFS130/1920	2
1.3. Förstadagsstämplat	3
1.4. Övergången 1920	4
1.5. Frankeringsbeteckningar	5 - 13
1.6. Avsändarbeteckningar	14 - 16
2. Brev	
2.1. Utan tilläggstjänster	17 - 24
2.2. Med tilläggstjänster	25 - 40
2.3. Utrikes sända	41 - 56
3. Brevkort	57 - 72
4. Korsband	73 - 96
5. Adresskort	97 - 104
6. Inbetalning postgiro	105
7. Postanvisning	106 - 112
8. Telegrafverket	113 - 128

SVENSK FÖRFATTNINGSSAMLING.

1920
N:r 130 och 131.Utkom från trycket
den 12 april 1920.

N:r 130.

(Rubrik och datum kungöras från predikstolen.)

KUNGL. MAJ:TS FÖRORDNING

angående utgörandet av postavgifter för tjänsteförsändelser;

given Stockholms slott den 5 mars 1920.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, på därom av generalpoststyrelsen gjord framställning och efter statskontorets hörande, funnit gott att, med upphävande av förordningen den 15 juni 1900 (n:r 54) angående ändrade bestämmelser rörande utgörandet av postavgifter för försändelser i tjänsteärenden, förordna som följer:

§ 1.

Om postavgifter för försändelser, som i tjänsteärenden avlämnas till postbefordran från viss myndighet, ämbets- eller tjänsteman eller annan, jämlikt hittills gällande bestämmelser eller av Kungl. Maj:t framdeles meddelade beslut skola gäldas av allmänna medel (tjänstebrevsrätt), skola de belopp, som erfordras till bestridande av dylika postavgifter, på generalpoststyrelsens rekvisition anordnas av statskontoret från det å riksstatens sjätte huvudtitel uppförda förslagsanslaget till postavgifter för tjänstebrev och dylika försändelser; dock att beträffande telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk, domänstyrelsen jämte personal vid skogsstaten och domänintendenter samt riksbanken och dess avdelningskontor de i berörda hänseende erforderliga beloppen utbetalas av de under vederbörande myndighets förvaltning ställda medel och på generalpoststyrelsens rekvisition anordnas av vederbörande styrelse.

§ 2.

Postavgifterna för samtliga under ett och samma kvartal avlämnade tjänsteförsändelser till såväl inrikes som utrikes orter gäldas med ett gemensamt belopp för alla de myndigheter m. fl., för vilka erforderliga medel skola anordnas av statskontoret, samt med särskilt belopp för var och en av de myndigheter, för vilka erforderliga medel skola anordnas av vederbörande styrelse. Beloppen utgå med viss procent av postverkets frankoteckensuppbörd, varvid varje sålunda beräknat belopp avrundas uppåt till jämnt hundratal kronor. Storleken av ifrågavarande procent bestämmes beträffande sistnämnda myndigheter av generalpoststyrelsen och vederbörande styrelse samt beträffande övriga tjänstebrevsberättigade av generalpoststyrelsen och statskontoret. Därest mellan generalpoststyrelsen och vederbörande utbetalande styrelse eller statskontoret enighet icke ernås angående procentens storlek, skall frågan härom underställas Kungl. Maj:t.

Undersökning, huruvida fastställt procenttal bör ändras, verkställs, när sådant påfordras av generalpoststyrelsen eller vederbörande utbetalande styrelse, respektive statskontoret.

§ 3.

Å adressidan av tjänsteförsändelse skall genom avsändarens försorg medelst tryck eller stämpel eller ock skriftligen angivas försändelsens egenskap av tjänsteförsändelse

65—200074. Svensk författningssamling 1920, N:r 130—131.

§ 1 Postavgifter gäldas av allmänna medel och de affärsdrivande verken.

§ 2 Postavgifter uträknas i viss procent av frankoteckensuppbörden.

§ 3 På adressidan ska anges försändelsens egenskap av tjänsteförsändelse och avsändande myndighets namn.§ 4 Postavgifter till inrikes ort skall inte uträknas för varje försändelse och inte heller frankeras.§ 5 Postavgifter till utrikes ort skall uträknas för varje försändelse och frankeras.

§ 6 Ofrankerade försändelser till tjänstebrevsberättigade. (Ej aktuell i detta exponat.)

§ 7 Endast i tjänsteärenden. Mottagaren skall undersöka att försändelsen är i tjänsten.

§ 8 Missbruk beivras med böter och kan leda till åtal.

§ 9 Närmare föreskrifter kan utfärdas av Generalpoststyrelsen.

Förordningen trädde i kraft 1 juli 1920. Likalydande förordningar trädde i kraft 1 juli 1945 och 1 juli 1979 med i princip samma innehåll.

Stämplat
första
dagen
1.7.1920.
Ovanligt.

1920

Pastorsämbetet i Valö

Frankeringsbeteckning 1D

Brev stämplat VALÖ 1.7.1920
sant till Rånäs. Cirkelstämpel 29.

Brevet ovan saknar avsändare, men har här antagits vara Pastorsämbetet i Valö.

Enligt den nya förordningen, 1 juli 1920, skulle alla tjänsteförsändelser ha en identifierbar avsändare. Före 1918 behövde avsändare inte anges. Vid övergången hade många tjänstebrevsberättigade lager av gamla kuvert utan avsändarebeteckning. Även om kuvertet saknade tryckt avsändare skulle kuvertet ha avsändare som stämpelats eller skrivits dit för hand. Detta har inte skett på kuvertet ovan.

Volymuppgifter

Fr.o.m. 1920 skulle tjänsteförsändelser inte portoberäknas individuellt. Postverket fick betalt av staten och de affärsdrivande verken. Dessa belopp grundades på statistik från åren 1910 - 1918 och man fastställde ett %-tal i förhållande till Postverkets frankoteckensuppbörd. Under åren har flera undersökningar vidtagits med följd att %-talen ändrats. Volymuppgifterna nedan ger en uppfattning om tjänstepostens utveckling.

Fastställda %-tal för tjänsteposten i kronor

År	1920	1940	1956	1967	1972
Televerket ^{1/}	0,8	1,3	2,2	2,2	2,1
Övriga verk. ^{1/}	1,0	1,0	1,9	1,8	1,3
Övriga	6,0	8,0	12,0	12,0	15,5
Summa	7,8	10,3	16,1	16,0	18,9
Motsvarar i Mkr ca	4	12	41	124	180

^{1/} Avser de affärsdrivande verken som själv betalade för sina tjänsteförsändelserna.

Antal tjänsteförsändelser i miljoner

År	1939	1954
Tjänsteförs.	32	83
Allm. posen	526	887
% - tal	6	9

Det finns ingen sammanfattande statistik över tjänsteförsändelser för perioden 1920-1990, därför är uppgifterna här ungefärliga.

Som en översiktlig sammanfattning av tjänsteförsändelsernas utveckling kan anges:

I "portokronor" var år 1920 med 8 % till år 1972 med 19 %, alltså en relativ fördubbling.

I antal försändelser var år 1939 med 6 % till år 1954 med 9 %, alltså också en relativ ökning.

1920 Bolstads Distrikts Landfiskalskontor Frankerat med 5 öre

Tidningsbanderoll stämplad BRÅLANDA 19.4.1920 sänt till Gestads kyrka.
Cirkelstämpel 58p. Portoberäkning 5 öre upp till 100 gram, 1.7.1919 - 31.3.1948.

Tjänstebrevsrätten infördes 1.1.1874, innebärande att tjänsteförsändelser skulle frankeras med tjänstefrimärken och att Postverket fick betalt över statsbudgeten och de affärsdrivande verken. Under slutet av 1910 - talet började det ifrågasättas om det behövdes två system för att frankera försändelser, tjänstefrimärken för tjänsteförsändelser och vanliga frimärken för övriga försändelser. Förslaget som framgår av Svensk Författningssamling nr 130/1920 med verkan från 1.7.1920 blev att tjänsteförsändelser inte skulle frankeras med undantag av försändelser till utlandet.

Ovan en försändelse från slutet av frankeringsperioden 1874 - 1920.

Nedan en försändelse från början av frimärklösa perioden 1920 - 1990

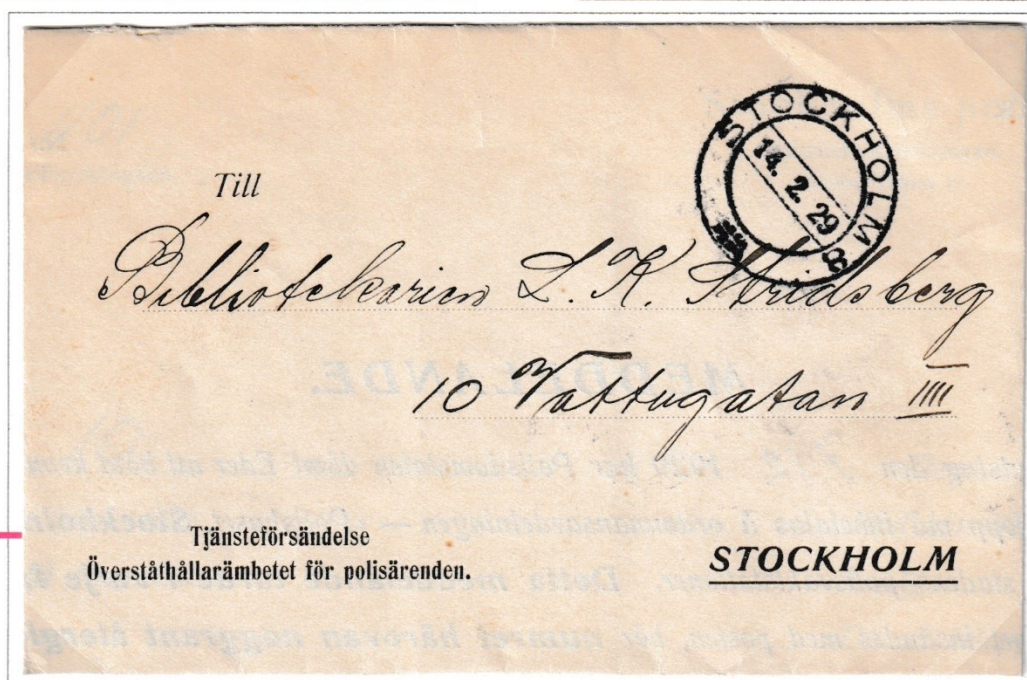
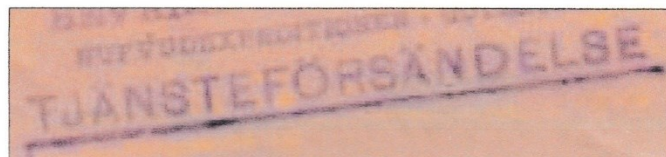
1920 Bolstads Distrikts Landfiskalskontor Frankeringsbeteckning 1C

Tidningsbanderoll stämplad BRÅLANDA 15.7.20 sänt till Gestads kyrka.
Cirkelstämpel 58p.

Introduktion till 1.5. Frankeringsbeteckning

Första gången det blev obligatoriskt med frankeringsbeteckning var enligt Allmänna Poststadgan 1918. I förordningar gällande fr.o.m. 1.7.1920 resp. 1.7.1945 skulle alla tjänsteförsändelser vara försedda med frankeringsbeteckningen "Tjänsteförsändelse" eller "Tjänste". Även vissa förkortningar var tillåtna. Det var mycket viktigt med en frankeringsbeteckning, då den ersatte frimärke och identifierade tjänsteförsändelsen. Nya beteckningar tillkom 1966, 1974 och 1976. För grupp- och masskorsband fanns speciella frankeringsbeteckningar. Beteckningarna har typbestämts till typ 1 - 6, som framgår av blad 5 - 13. Ref.: V. Skenhall, Filatelisten 3/2012.

Tjänsteförsändelse

1929 Överståthållarämbetet för polisärenden Frankeringsbeteckning typ 1A
Brev stämplat STOCKHOLM 8 14.2.29 sänt inom Stockholm. Cirkelstämpel 58p.

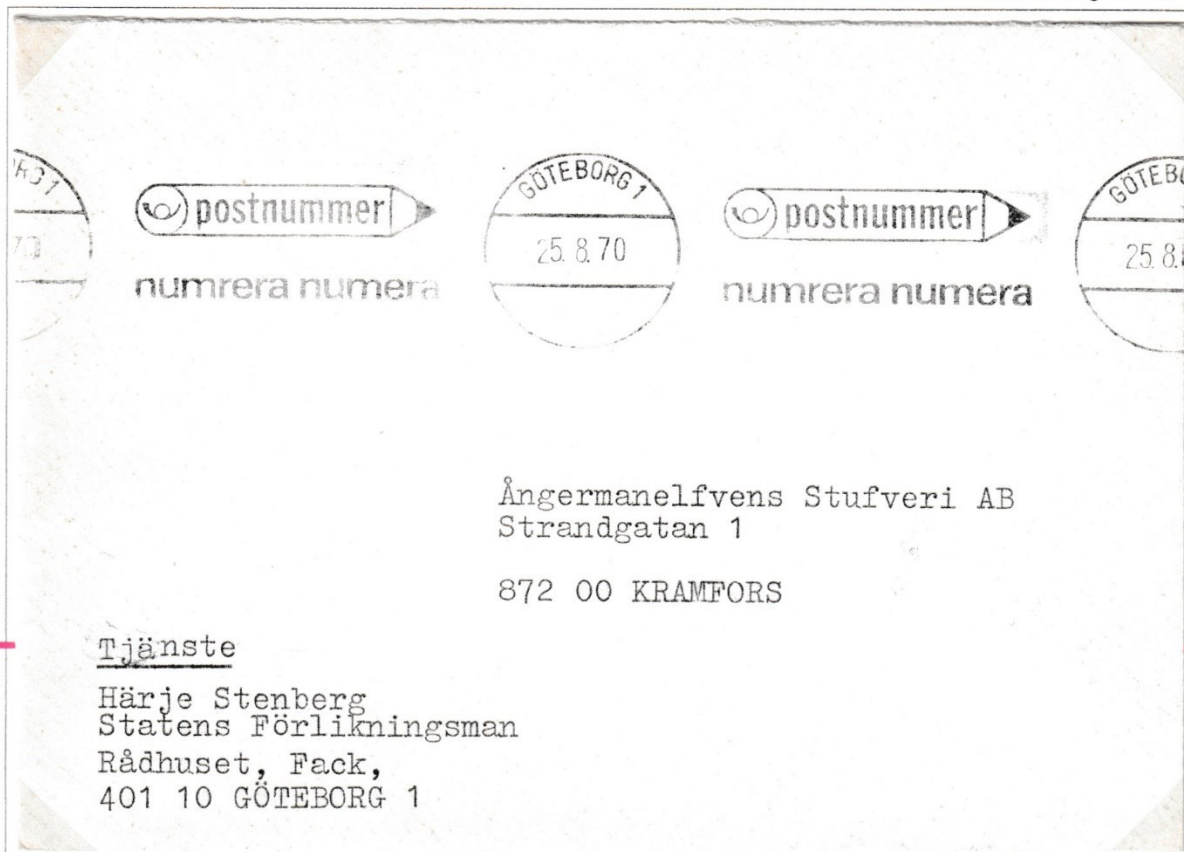

1925 Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet Frankeringsbeteckning typ 1A
Tidningsbanderoll stämplad GÖTEBORG 21.1.25 sänt till Finland. Trycksakspporto utom Sverige 5 öre 1.8.24 - 31.3.48

1949 Länstyrelsen Karlstad Frankeringsbeteckning typ 1B

Trycksak: rekommenderat bensinransoneringskort stämplat KARLSTAD 1 7.11.49 sänt till Säffle. Ransoneringskortet upptar på baksidan kuponger för 300 liter. 115 är makulerade, varför återstår 185, som anges ovan.

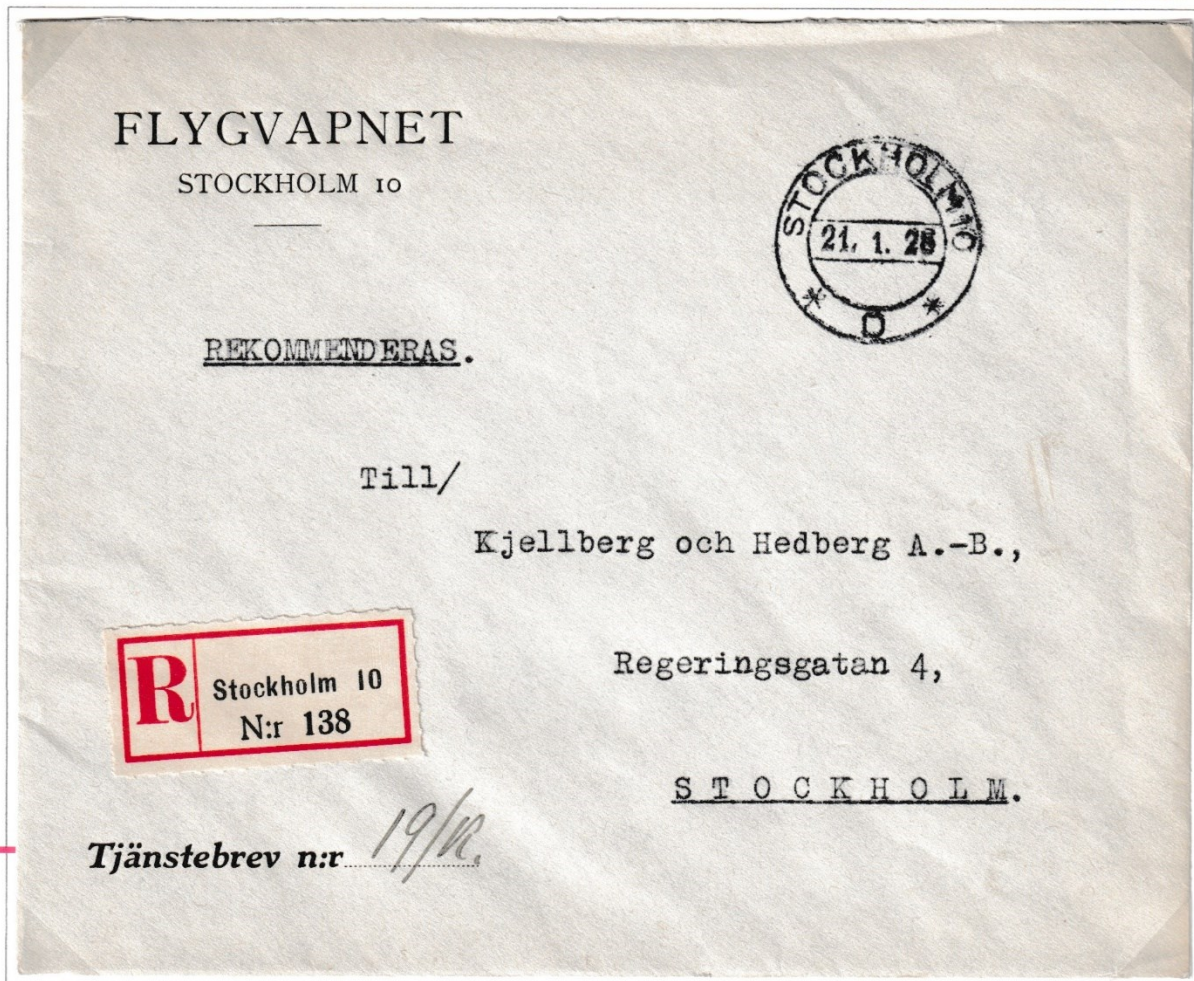

1970 Härje Stenberg, Statens Förlikningsman Frankeringsbeteckning typ 1B

Brev stämplat GÖTEBORG 1 25.8.70 sänt till Kramfors. Cirkelstämpel 35. Maskinstämpel 315.

Tjänstebrev

Tjänstebrev.

1926 Flygvapnet Frankeringsbeteckning typ 1C

Rekommenderat brev stämplat STOCKHOLM 10 21.1.28 sânt inom Stockholm. Cirkelstämpel 58t.

1939 Pensionsnämnden i Hjortsberga Frankeringsbeteckning typ 1C

Cirkelstämpel båda 58t.

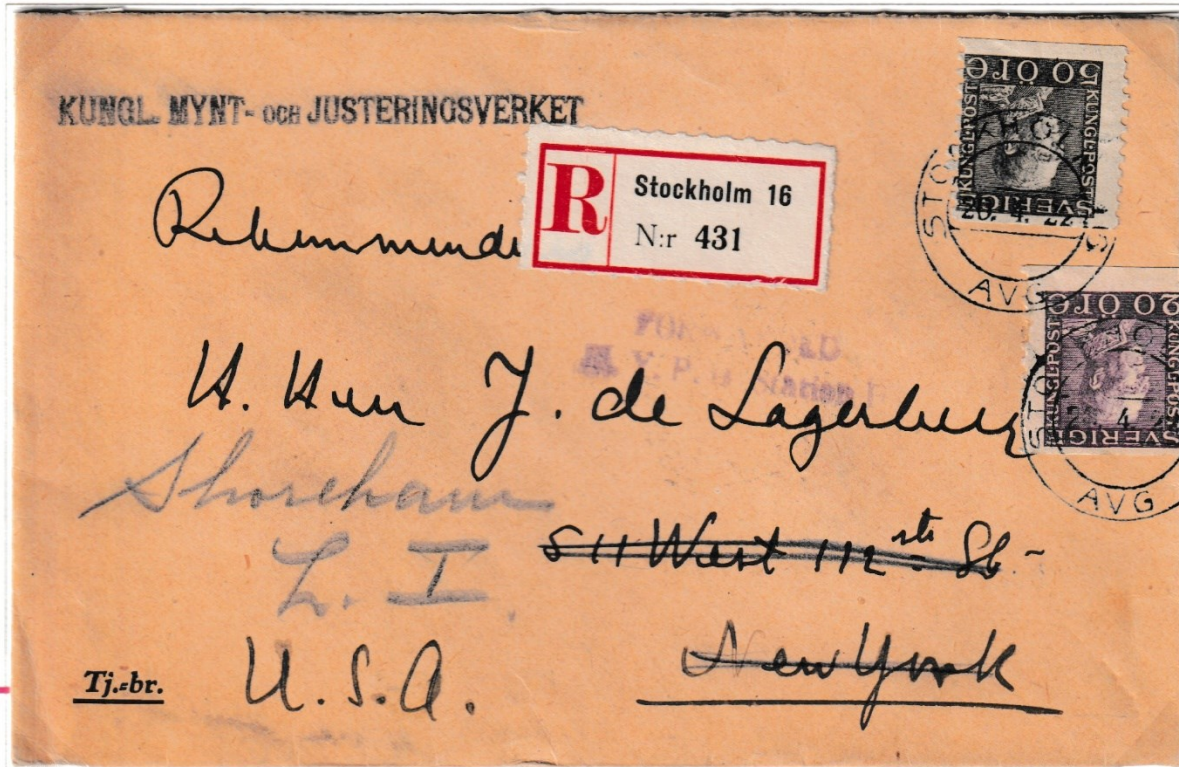
Brev stämplat JOHANNISHUS 22.3.39 sânt lokalt. Då adressaten var okänd är brevet sânt i retur 29.3.39.

↑
Invikt
17 mm↑
Invikt
13 mm

Tj.-br.

Enligt bok "Anteckningar till Poststadgan" av Ernst Grape var även andra förkortningar tillåtna som frankeringsbeteckning, exempelvis Tjbr. Tj-br. Tj:bref Tjbrf Tj.brev. Tj Tjb. Tj.-förs. Tj.-br.

Tj. : brev.

1922
Kungl. Mynt- och Justeringsverket
Frankeringsbeteckning typ 1D
Rekommenderat brev stämplat STOCKHOLM 16 20.4.22 sänt till New York.
Stämpeltyp 58 Etikett rekommendation typ 4. Eftersänt till Shoreham L.I. Ankomststämpel NEW YORK MAY 2 1922 REGISTERED. Amerikansk stämpel FORWARDED N.Y.P.O.Station.
Brevporto utr. 40 öre
Rek.tillägg 30 öre
Summa 70 öre

1961 Hallands läns hushållningssällskap Frankeringsbeteckning typ 1D
Brev stämplat KUNGSBACKA 9.9.61 sänt till Hälsingborg. Cirkelstämpel 59c.

1.5. Frankeringsbeteckning

Typ 2 T.P. - ruta med avsändande kontorets namn

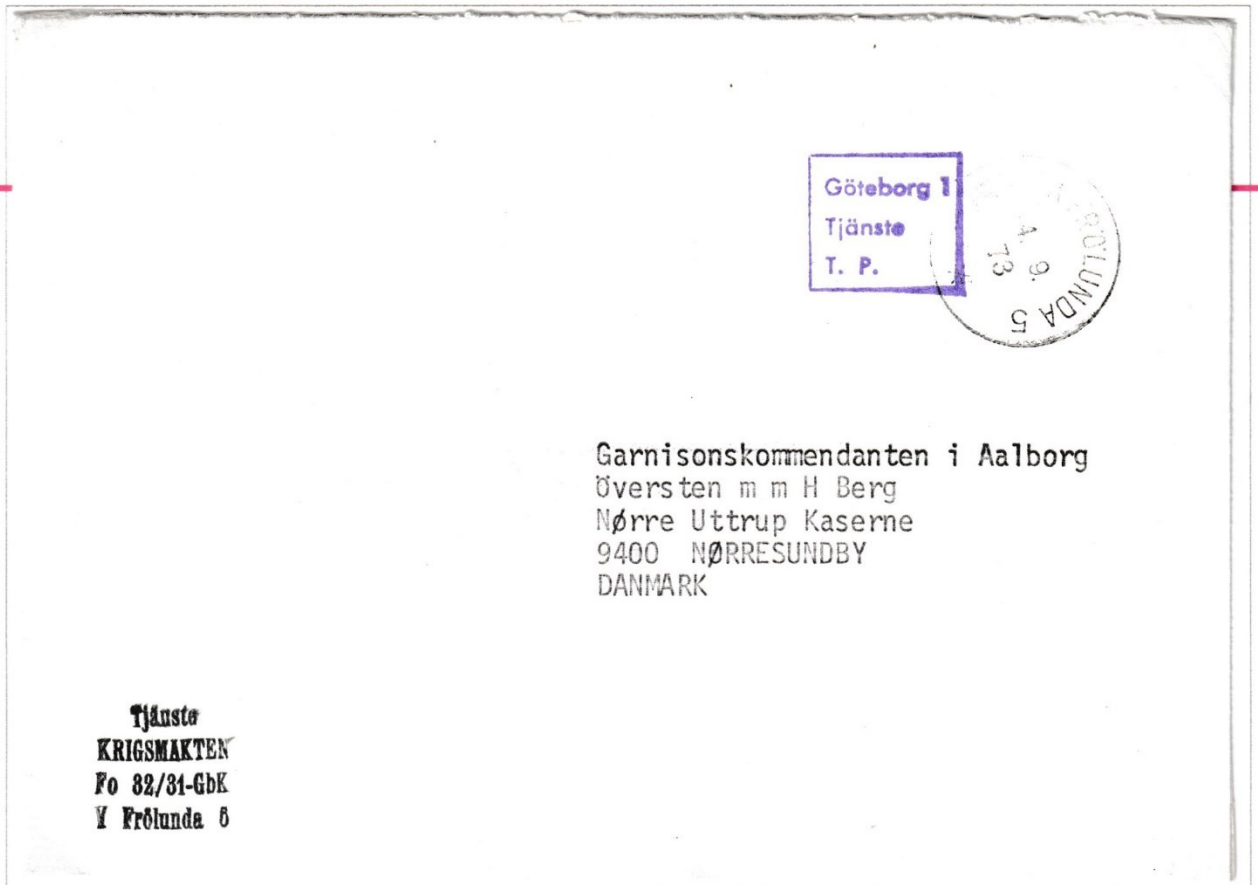

Frankeringsbeteckning 1 A - D kunde inte användas för utrikes sända försändelser, p.g.a. internationella bestämmelser. De skulle därför frankeras med vanliga frimärken. För att underlätta hanteringen av utlandsförsändelserna infördes 1966 T.P. - rutan (typ 2) med avsändande kontorets namn. T.P. står för taxe parçue, porto betalt. Typ 2 kunde även användas inrikes. Här visas ett inrikes brev och ett utrikes brev.

1973
Hovstaterna
Frankeringsbeteckning typ 2 (i kombination med typ 1B)
Brev stämplat STOCKHOLM BAN 12.9.73 sânt till Kristianstad.
Cirkelstämpel 35.
Maskinstämpel 315.

1973
Krigsmakten
Fo 82/81-GbK
Frankeringsbeteckning typ 2 (i kombination med typ 1B)
Brev stämplat VÄSTRA FRÖLUNDA 5 4.9.73 sânt till Nørreby-sund i Danmark.
Cirkelstämpel 59.

I oktober 1974 beslöts att T.P.-rutan skulle bli mer generell och i stället för avsändande kontors namn skulle rutan nu innehålla ordet "Sverige". Det blev nu viktigare att avsändarebeteckningen kunde identifiera avsändaren då Sverige angavs i stället för kontorsnamnet.

SVERIGE
Tjänste
Taxe perçue

Tjänste
Taxe perçue
Sverige

Kungl. Göta luftvärnsregemente - Lv 6 - Kviberg, Göteborg

SNART BLIR DET LITE ENKLARE ATT NA MIG PER TELEFON

Fr o m 1983-01-17 får vi en ny växel med direktval och det betyder att Du kan slå mitt anknytningsnummer direkt. Naturligtvis kan Du gå vägen om växeln ändå, om Du av någon anledning vill det, men direkt när Du mig på nummer

4 3 9 2 7 5

Till växeln är vårt nya nummer 439100 (istället för 460020)

Hälsningar
Annelie

GÖTA LUFTVÄRNSREGEENTE
Postadress
Box 47301
402 55 GÖTEBORG

Copyright: Lv 6 - Förlag: Lv 6 IF

FAM
Tommy Wikström

RÖCKHÖVERN 3J

42300 TORSLANDA

Tjänste
Taxe perçue
Sverige

1982 Göte luftvärnsregemente, Göteborg Frankeringsbeteckning typ 3
Postkort angående nytt direktnummer för telefon. Behövde inte stämpas.

316

R Örebro 1 P
Nr 31441

ÖREBRO
26. 9.
19
AVGA

SVERIGE
Tjänste
Taxe perçue

Rekommenderas för _____ ( ) kr _____ öre
~~Assurans~~

Tjänste

SJ STATENS JÄRNVÄGAR

SJ 74 04878
1979-09-25
Ordningscentral
Biljetter och biljetter

Atle Wohrm
Lövskogsvägen 18
430 81 Byldal

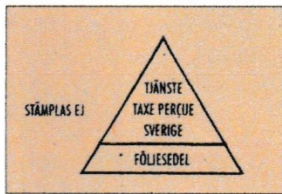
SWEDEN - SUÈDE - SCHWEDEN
00940 (Aao)

1979 Statens Järnvägar Frankeringsbeteckning typ 3
Rekommenderat brev stämplat ÖREBRO 1 26.9.79 sänt till Byldal.

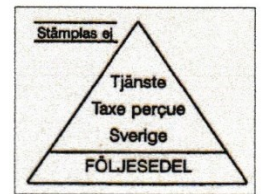
Här förekommer Typ 1 och Typ 3 på samma försändelse, vilket är ovanligt.

1.5. Frankeringsbeteckning

Typ 4 Trekantig ruta

I juni 1976 infördes en ny frankeringsbeteckning, som skulle gälla för brev, postkort och trycksaker som ingick i stor-sändningar (riktmärke 5.000 försändelser per år). Följesedel skulle lämnas. Dessa försändelser behövde inte stämpas.

1987 Trafiksäkerhetsverket Frankeringsbeteckning 4
Brev utskrivet i Örebro 22.9.1987 sänt till Lund.

Brevet har innehållit "Kontrollmärke" för fordonet. Strecken i brevetts underkant är NEC-kod och betyder postnummer 22356.

Invikt
9 mm

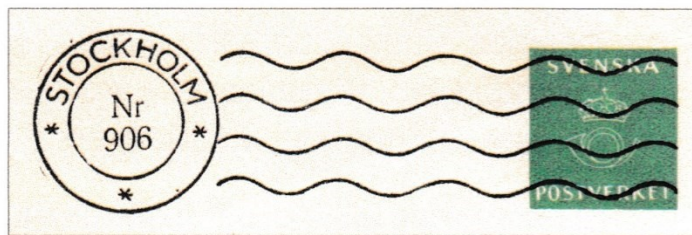
1990 Centrala Studiestödsnämnden Frankeringsbeteckning 4
Brev utskickat från Sundsvall 30 okt 1990. Använt efter att tjänstebrevsrätten utgått. Mycket sen användning.

Invikt
6 mm

Masskorsband infördes 1919 och ändrade namn 1983 till massbrev. Adresslösa försändelser infördes 1935 och ändrade namn 1941 till gruppkursband och 1983 till grupprekla. Dessa båda försändelselag skulle ha andra frankeringsbeteckningar.

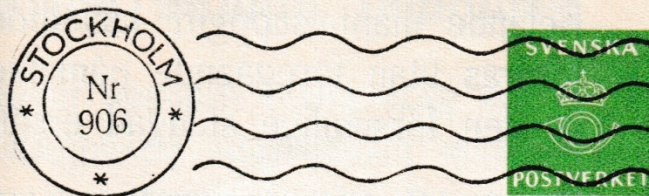
1. utdelningsstämpel och ordet Tjänste, typ 5 (blad 12)
2. försändelselaget och ordet Tjänste, typ 6. (blad 13)

Klichén till utdelningsstämpeln tillhandahölls av Postverket. Klichéerna numrerades löpande med inlämningspostanstaltens namn. Här visas kliché "Nr 906 Stockholm". Tjänsteförsändelserna skulle också förses med ordet "Tjänste".

Tjänste.

**ÖVERSTÅTHÅLLARÄMBETET
FÖR
SKATTEÄRENDEN**

Till

*Fastighetsägaren eller
dennes ställföreträdare*

Tjänste.

1940

**Överståthållareämbetet för skatteärenden
Frankeringsbeteckning typ 5**

Trycksak i form av gruppkursband sänt till fastighetsägarna i Stockholm.

Baksidan av försändelsen avser meddelande angående mantalsskrivning i Stockholm. Detta meddelande skulle anslås av fastighetsägaren, som också skulle mottaga mantalsuppgiften.

Tryckt i oktober 1940 i 28.000 exemplar.

(Vänst avseende på årtal och plats inom fastighetsområdet)

MEDEL-LANDE
angående mantalsskrivningen i Stockholm.

Det åligger en var uppgiftsskyldig

att till mantalsskrivningen upprätta mantalsuppgift i ett exemplar, samt att den 5 november inom fastigheten avlämna mantalsuppgiften till fastighetsägaren eller dennes ställföreträdare.

Det åligger fastighetsägaren eller dennes ställföreträdare

att mottaga mantalsuppgifterna från de inom fastigheten uppgiftsskyldiga; samt att å tid och i lokal, som finnes angiven å huvudförteckningen, avlämna fastighetens huvudförteckning i två exemplar samt efter denna förteckning ordnade mantalsuppgifter.

Samtidigt erinras om att ombyte av bostad skall inom 14 dagar anmälas och flyttningsbetyg avlämnas å mantalskontoret.

Felände mantalsuppgift, huvudförteckning eller flyttningsanmälan införas utan föregående påmärelse. För sådant införande uttages av den försunliga stadsråd ersättning 5 kronor.

Bankskatter till mantalsuppgifter och huvudförteckningar tillhandlämnas kostnadsfritt å mantalskontorets redansittande expeditioner för flyttningsanmälningar under följande dagar och tider:

Slottsbacken 6	28 okt. - 5 nov. kl. 9-51
Kungsholmsgränd 24	9-13 och 18-21
Stora Nybodgatan 25	9-13 och 18-21
Nybodgatan 31	9-13 och 18-21
Östergatan 45	9-13 och 18-21
Borgmästargatan 11	9-13 och 18-21
Högskola Prästgård, Ingång 3	9-13 och 18-21
samt å poststationerna	9-13 och 18-21

ÖVERSTÅTHÅLLARÄMBETET.

För denna fastighet mottagas mantalsuppgifterna å

GRUPPKORSBAND · TJÄNSTE / KUNGL INRIKESDEPARTEMENTET

1961 Kungl Inrikesdepartementet

Frankeringsbeteckning typ 6

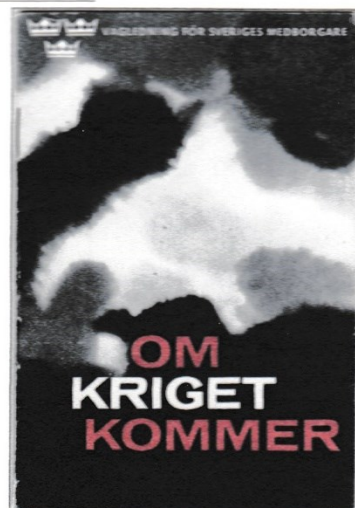
Trycksak i form av grupporsband sänt till alla hushåll i Sverige.

Masskorsband infördes 1919 och ändrade namn 1983 till massbrev. Adresslösa försändelser infördes 1935 och ändrade namn 1941 till grupporsband och 1983 till gruppreklam. Dessa båda försändelseslag skulle ha andra frankeringsbeteckningar.

1. utdelningsstämpel och ordet Tjänste, typ 5 (blad 12)
2. försändelseslaget och ordet Tjänste, typ 6. (blad 13)

Grupporsband sändes till alla i en definierad grupp.

Vägledning för Sveriges medborgare:
"Om kriget kommer"

Introduktion till 1.6. Avsändarebeteckning

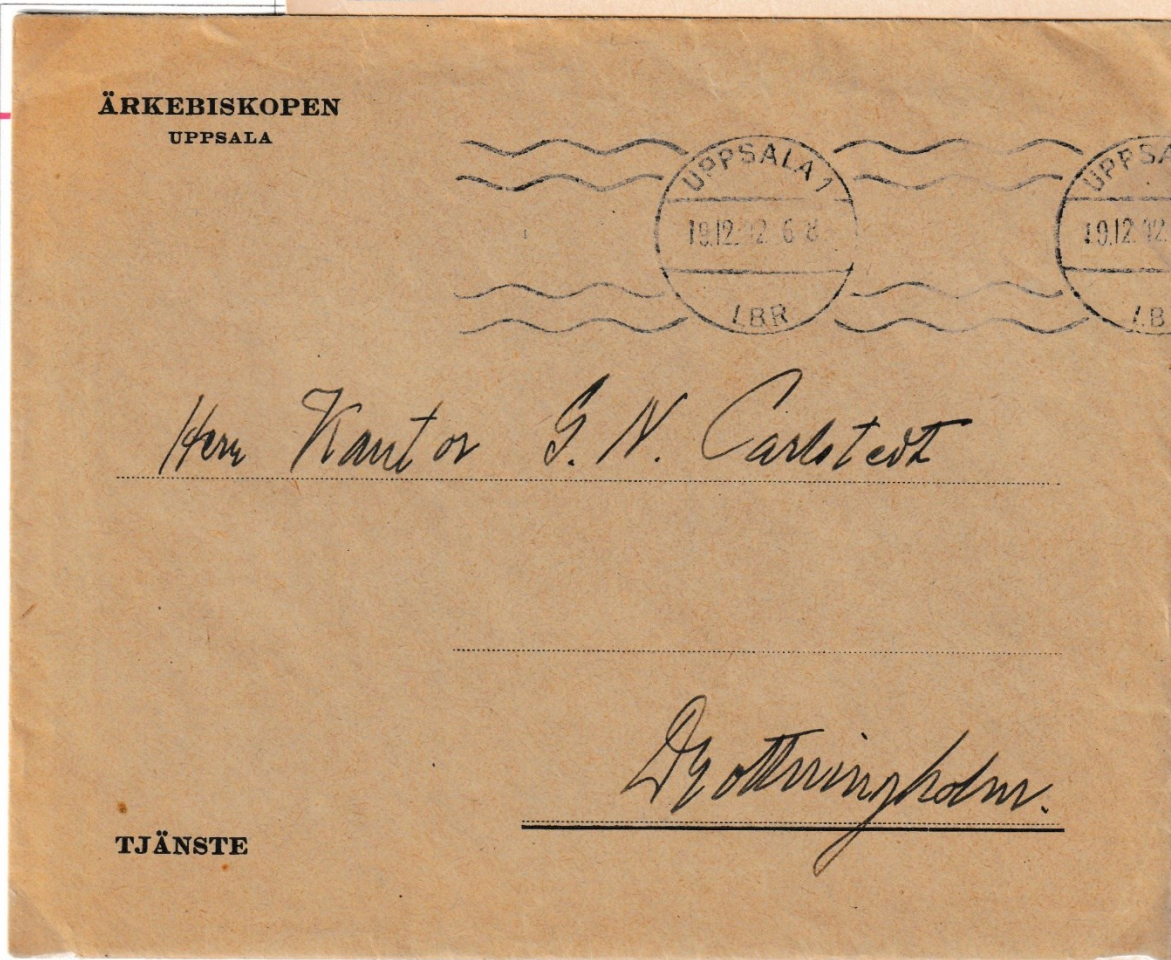
Första gången det blev obligatoriskt att ange avsändare på tjänsteförsändelser var enligt förordningen 1920. Beteckningen skulle anges enligt förteckningen över de tjänstebrevsberättigade. Denna förteckning ingick som bilaga till A.P. Det skulle vara lätt att kunna identifiera avsändaren. Det räckte alltså inte att ange "Armén" utan det skulle exempelvis stå "Armén, Skaraborgs regemente, Personaldetaljen". Det fanns tre sätt att ange avsändarebeteckningen: 1. med tryck, 2. med stämpel eller 3. skriftligen på försändelsens vänstra sida.

**PASTORS-
ÄMBETET
SKENINGE**

**ÄRKEBISKOPEN
UPPSALA**

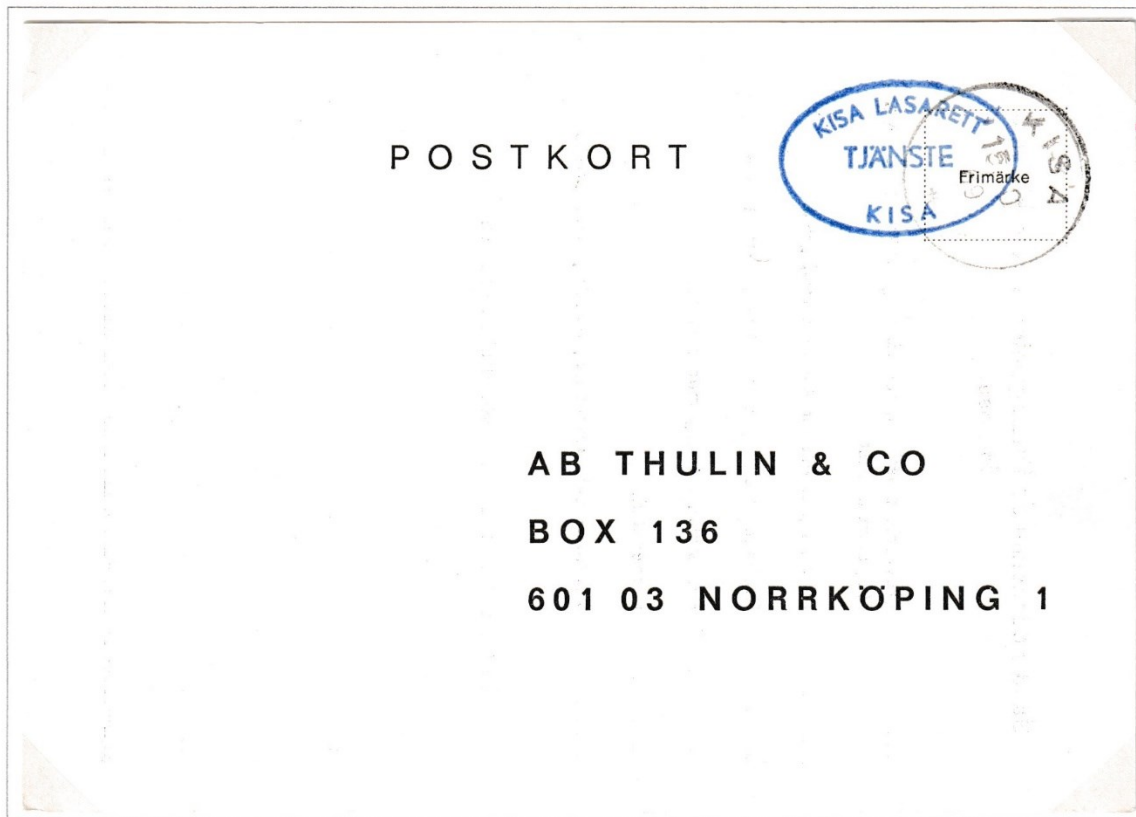
1928
Pastorsämbetet
Skeninge
Frankeringsbeteckning typ 1D
Brevkort stämplat
SKÄNNINGE
6.11.28 sänt till Kinnarp.
Cirkelstämpel 58q.

1942
Ärkebiskopen
Frankeringsbeteckning typ 1B
Brev stämplat UPPSALA 19.12.42 sänt till Drottningholm.
Cirkelstämpel 35.
Maskinstämpel 212 Ib
Enligt förordning SFS 73/1873 hade "Erkebiskopen" tjänstebrevsrätt fr.o.m. 1.1.1874.

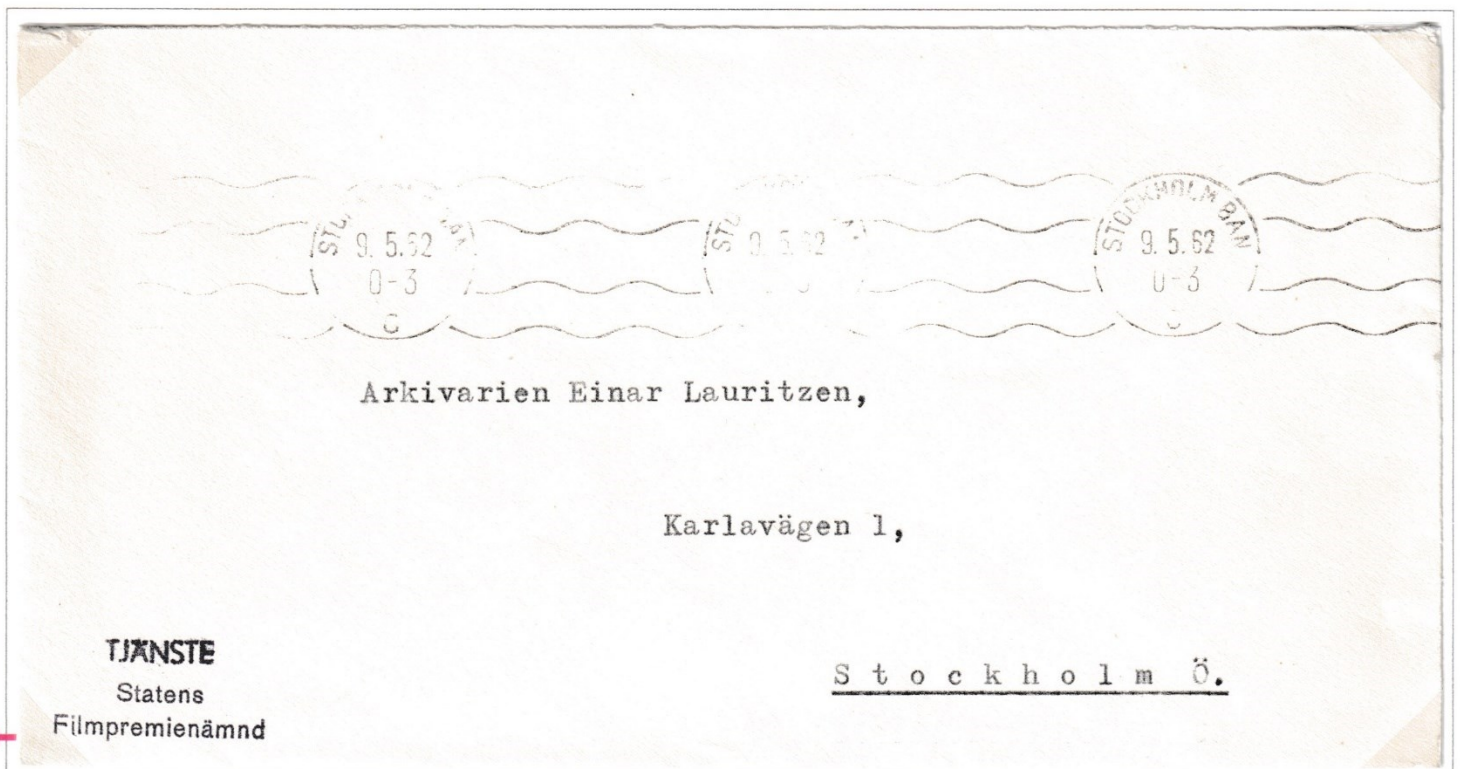
Enligt innehållet är brevet avsänt av Erling Eiden, ärkebiskop 1931-1950.

**Statens
Filmpremienämnd**

1969 Kisa Lasarett Frankeringsbeteckning typ 1B

Postkort stämplat KISA 15.10.69 sänt till Norrköping. Cirkelstämpel 59b.

1962 Statens Filmpremienämnd Frankeringsbeteckning typ 1B

Brev stämplat STOCKHOLM BAN 9.5.62 sänt till Stockholm Ö. Cirkelstämpel 62. Maskinstämpel 214 Ib.

Från distr. lantm. N. Ahlanderfors

För hand skriv-
na avsändare är
sällsynta.

Från Pensionsnämndens
ordf Kall

1920 Distriktslantmätaren i Brattbäcken Frankeringsbeteckning typ 1B
Rekommenderat brevkort stämplat BRATTBÄCKEN 27.10. 1920 sänt till Hoting.
Cirkelstämpel 14. Etikett rekommendation typ 3:2.
Postverkets blankett: 5-öresstämpeln hade fr.o.m. 1 juli 1920 inte någon betydelse.

1937 Pensionsnämndens ordf Kall Frankeringsbeteckning typ 1D
Brev stämplat KALL 26.11.37 sänt till Tångersåsen. Cirkelstämpel 59b.

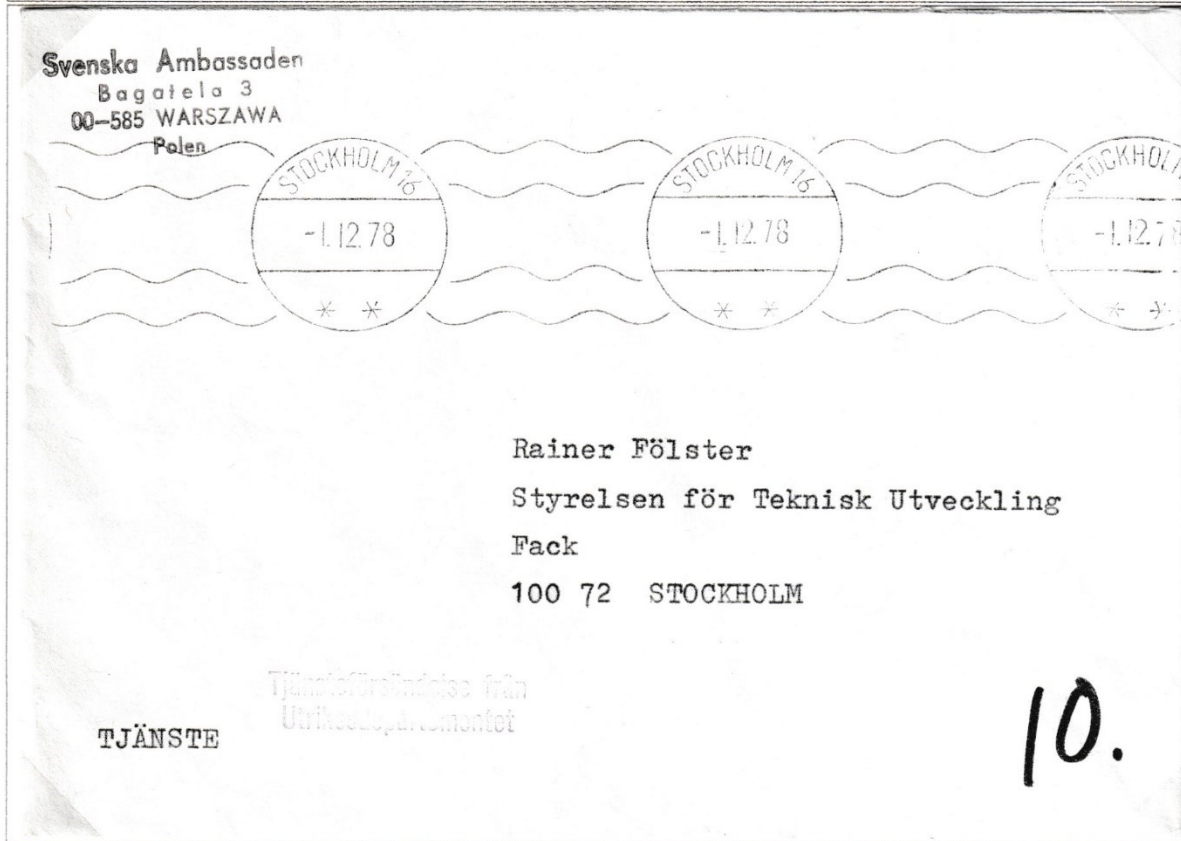

2.1. Brev, utan tilläggstjänster

Utrikesdepartementet, Warszawa och Chicago

Introduktion till 2.1. Brev utan tilläggstjänster

Detta är det vanligaste försändelseslaget med omkring 70 % av försändelserna. Antalet tjänstebrevsberättigade har under åren varit mellan 300-500 beroende på hur man räknar. Här visas några exempel på användare: Blad 17-18 Brev sända med diplomatpost till UD. Blad 19 Lokala Skattemyndigheten. Blad 20 Brev från två nivåer i kristidsorganisationen. Blad 21-22 Några brev inom Försäkringskassan. Blad 23-24 Missbruk.

1978

Utrikesdepartementet

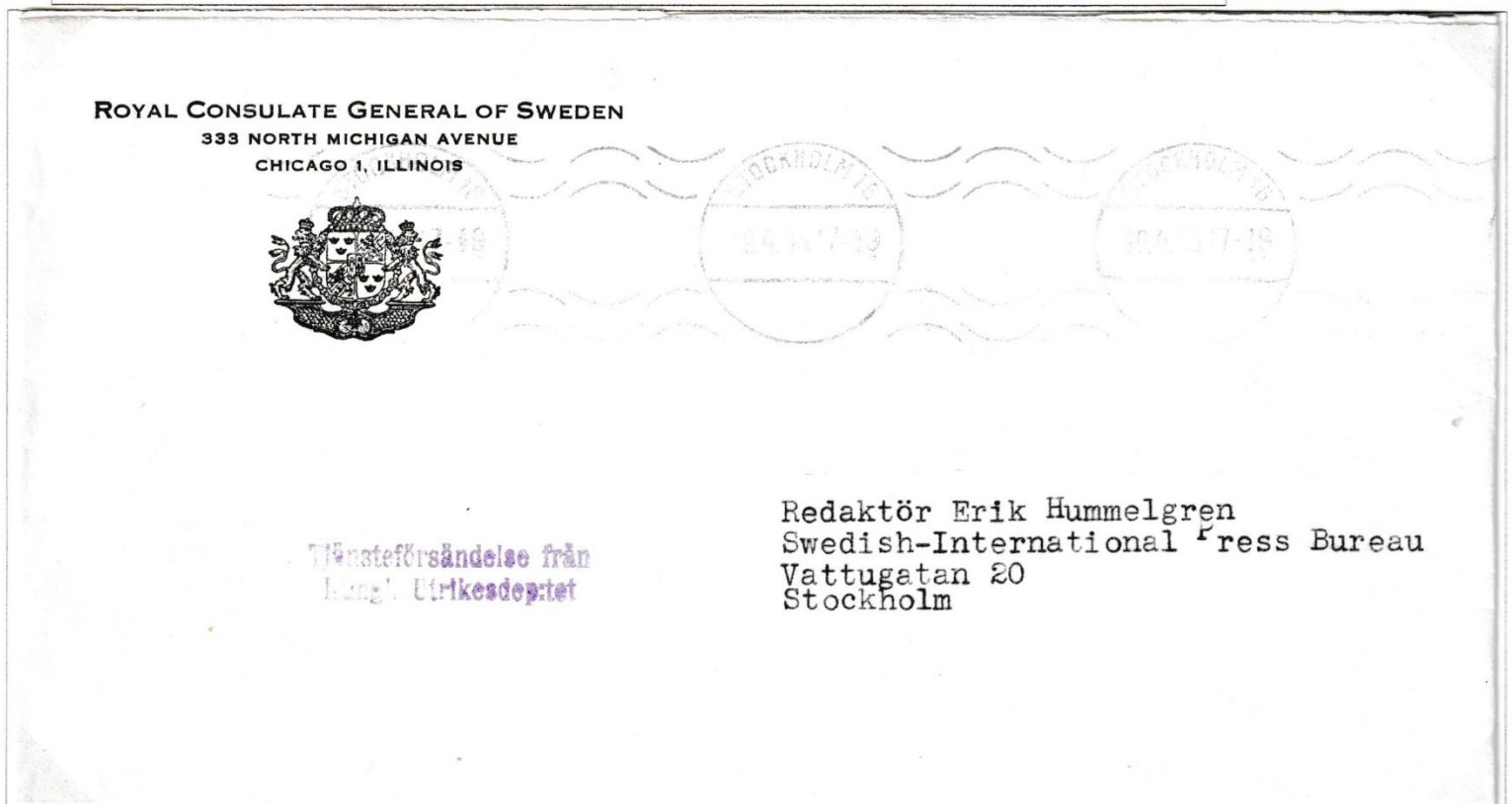
Frankeringsbeteckning typ 1A och 1B

Brev från ambassaden i Warszawa sänt till UD. Därefter stämplat STOCKHOLM 16 1.12.78 sänt inom Stockholm.

Cirkelstämpel 35.

Maskinstämpel 212 II.

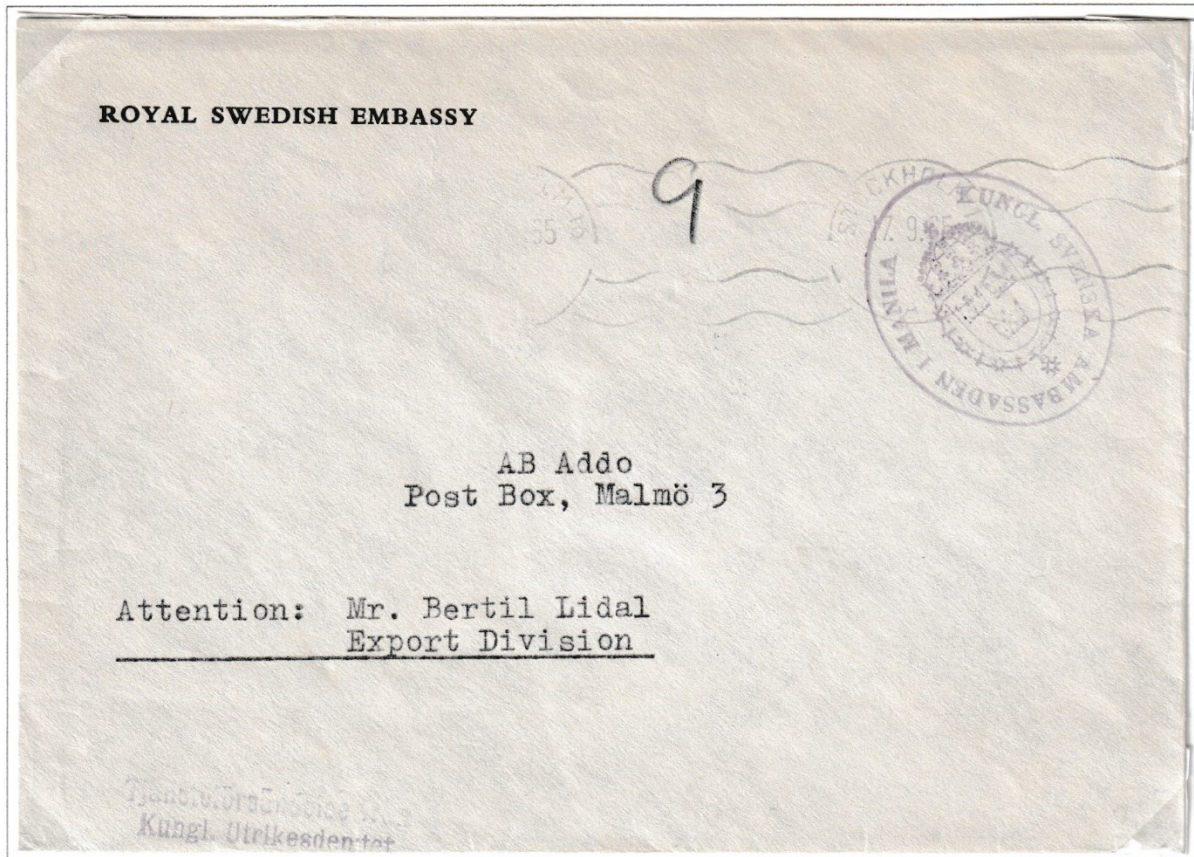
10.

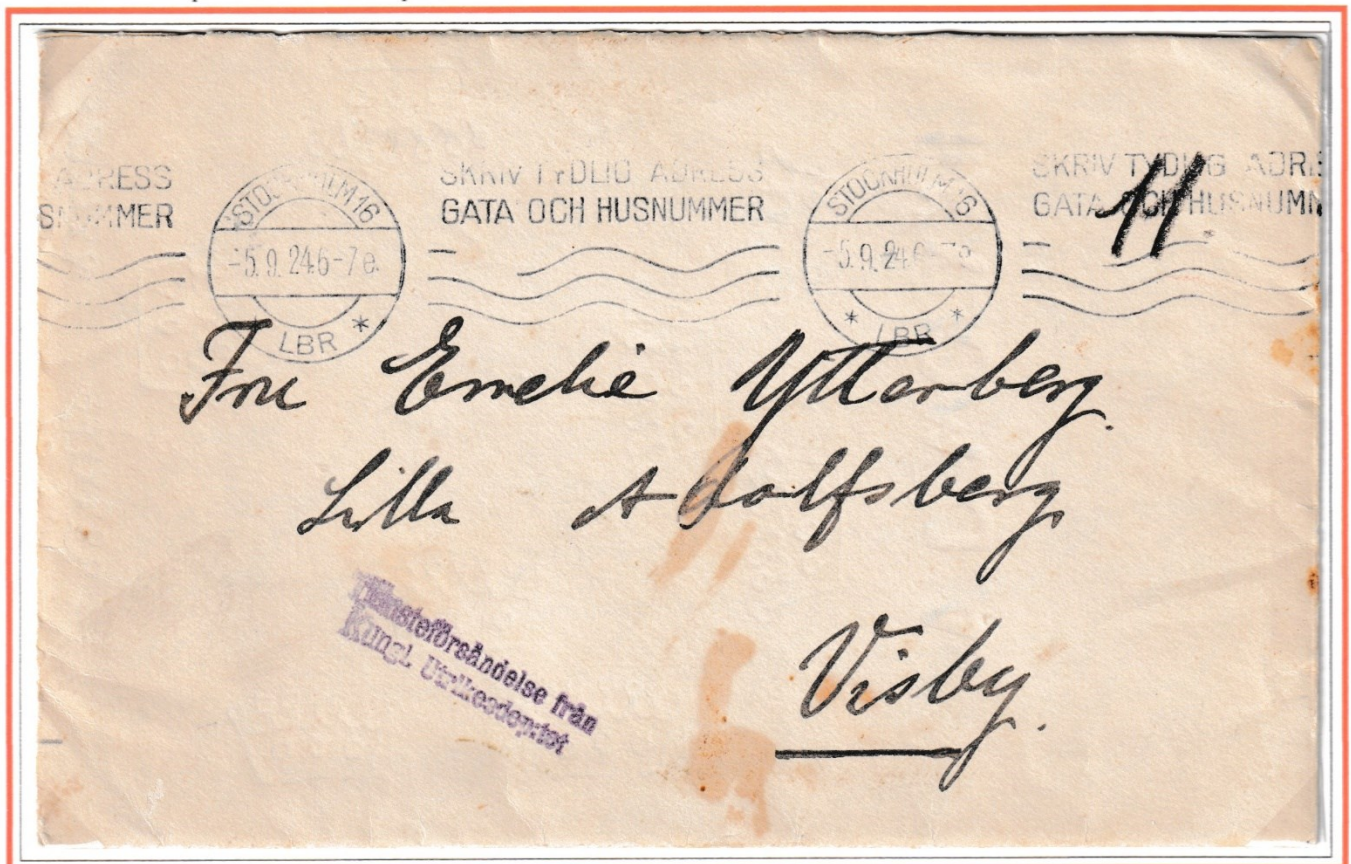
1945 Kungl. Utrikesdepartementet Frankeringsbeteckning typ 1A

Brev från Generalkonsulatet i Chicago sänt till UD. Därefter stämplat STOCKHOLM 16 19.4.45 sänt lokalt. Cirkelstämpel 35. Maskinstämpel 208 Ib.

Kuvertet är invikt 42 mm. ▲

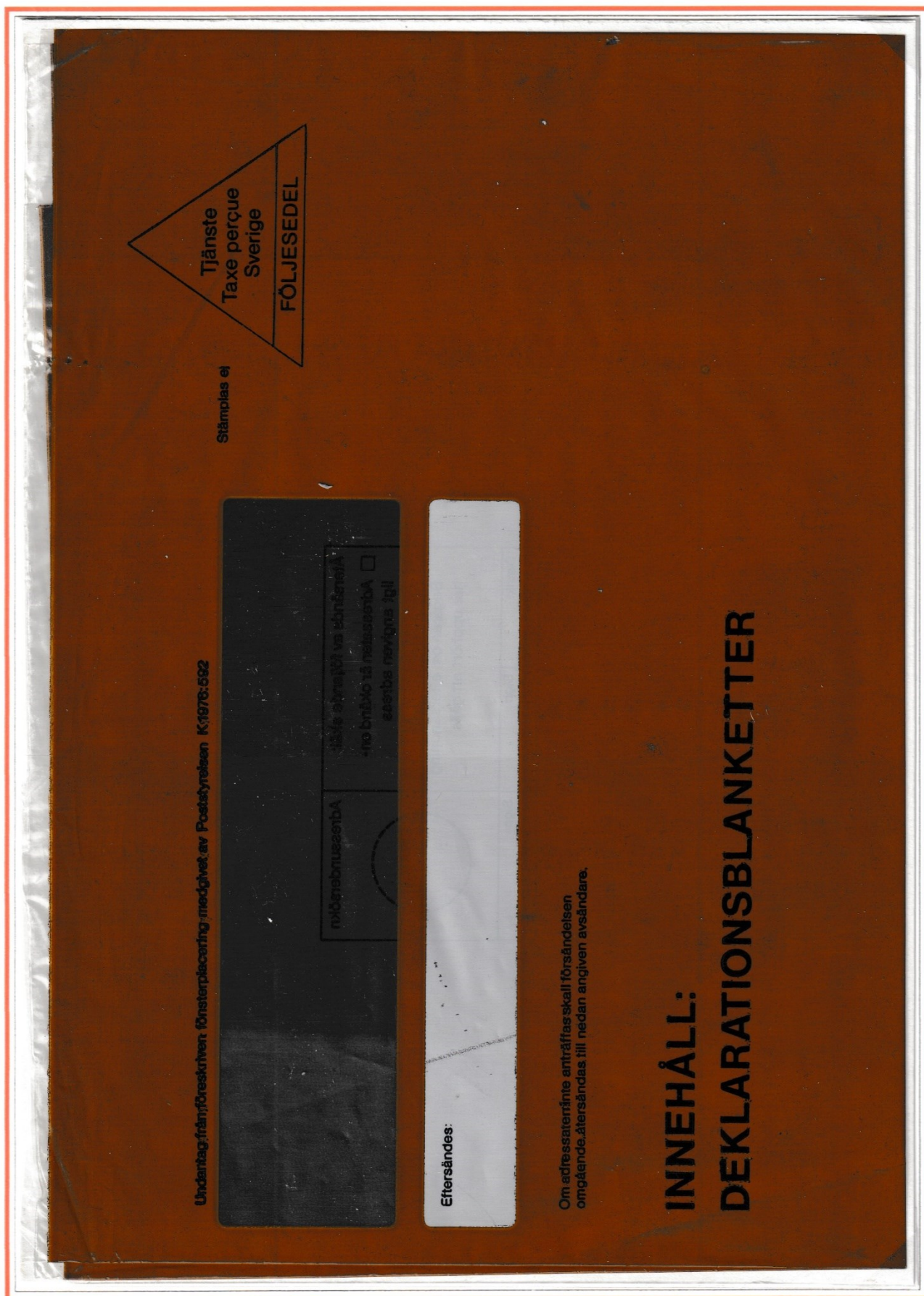
1965 Kungl. Utrikesdepartementet Frankeringsbeteckning typ 1A

Brev från ambassaden i Manila sänt till UD. Därefter stämplat STOCKHOLM 16 17.9.65 sänt till Malmö. Cirkelstämpel 62. Maskinstämpel 214 Ic.

1924 Kungl. Utrikesdepartementet Frankeringsbeteckning typ 1A

Brev dagtecknat 1 sept 1924 i Petrograd sänt till UD. Därefter stämplat STOCKHOLM 16 5.9.24 sänt till Visby. Cirkelstämpel 45. Maskinstämpel 302 Ia.

Färdväg: Petrograd - UD Stockholm - Visby

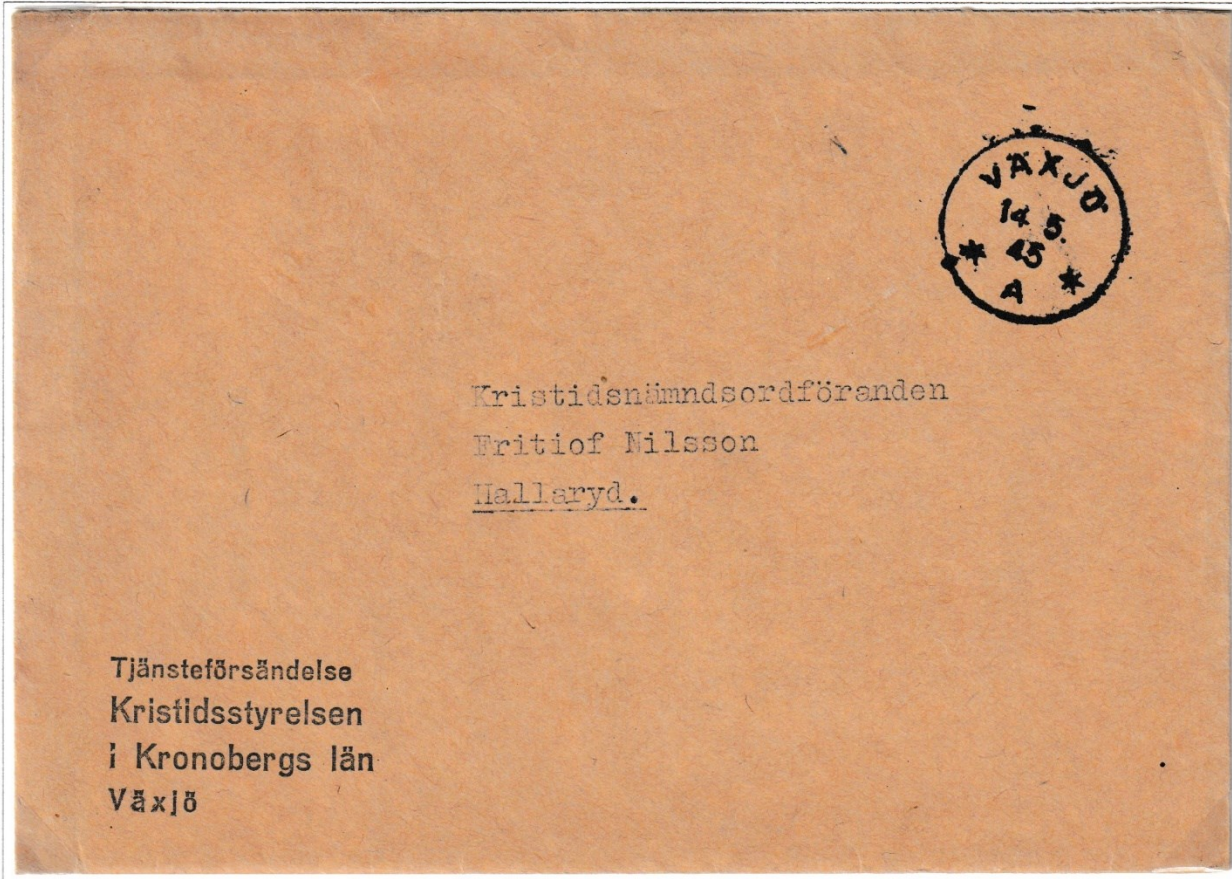
1977 Lokala skattemyndigheten Frankeringsbeteckning typ 4

Brev i form av plastpåse (321 x 226 mm, här vikt) har innehållit deklaraionsblanketter. Skulle inte stämpas. Undantag från föreskriven fönsterplacering medgivet.

Enligt utredning i Riksarkivet i Arninge var antalet skattepliktiga 5,619,000. Ovanstående brev i form av plastpåse utsändes alltså till dessa skattepliktiga under våren 1977.

Enligt utställarens uppfattning är denna försändelse mycket ovanlig.

En av två kända.

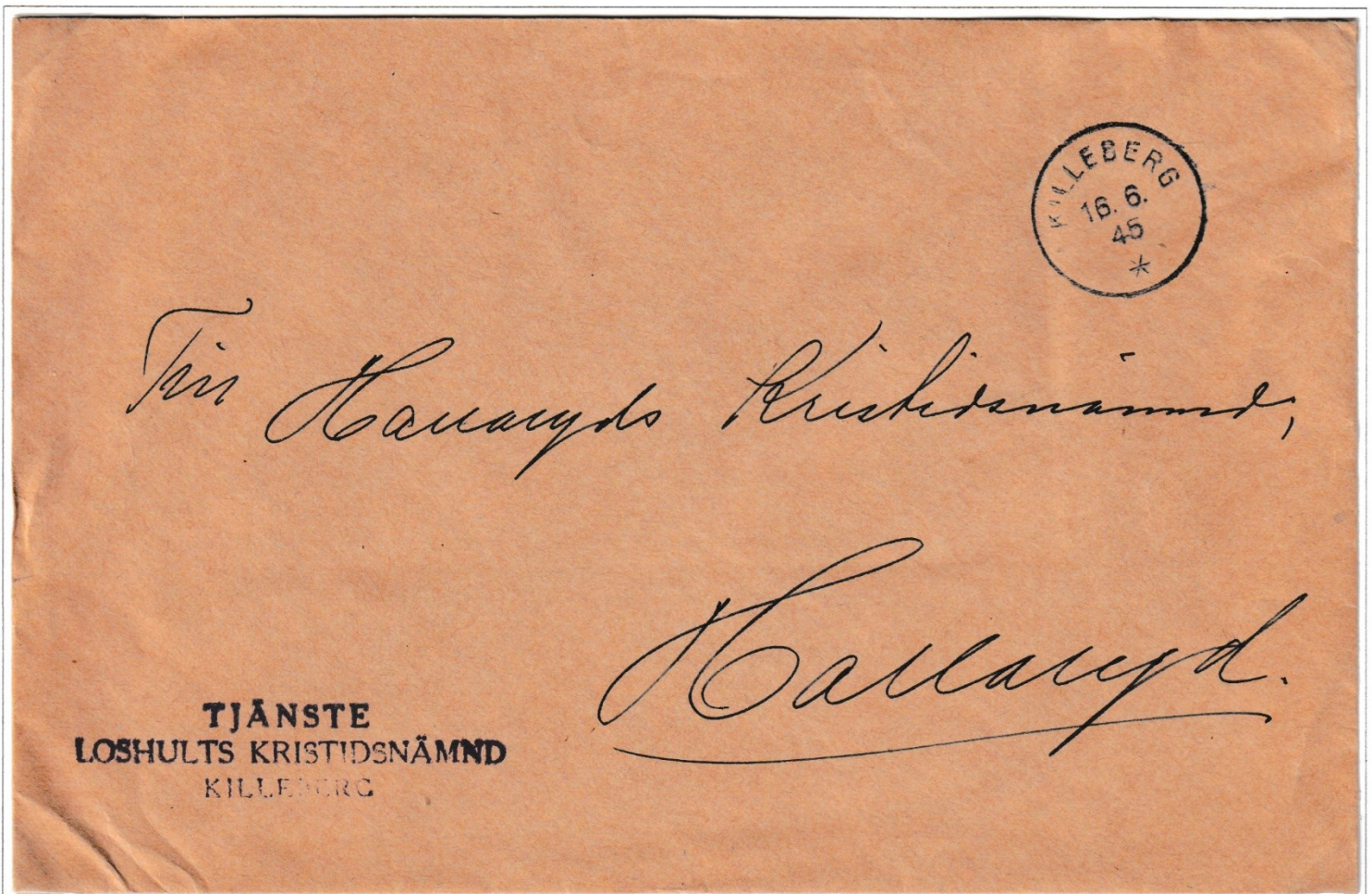

1945

**Kristidsstyrelsen i
Kronobergs län****Frankeringsbeteck-
ning typ 1A**Brev stämplat
VÄXJÖ 14.5.45
sönt till Hallaryd.

Cirkelstämpel 59c.

Kristidsnämnden var det lokala organet för ombesörjande av kristidshushållningen under 2:a världskriget. I regel utgjordes nämndens kompetensområde av en kommun och sysslade med den lokala ransoneringsen. Kristidsstyrelsen verkade på länsnivå med kontakter till centrala myndigheter.

1945 Loshults Kristidsnämnd Frankeringsbeteckning typ 1B

Brev stämplat KILLEBERG 16.6.45 sönt till Hallaryd. Cirkelstämpel 59b.

2.1. Brev, utan tilläggstjänster

Försäkringskassan

1925

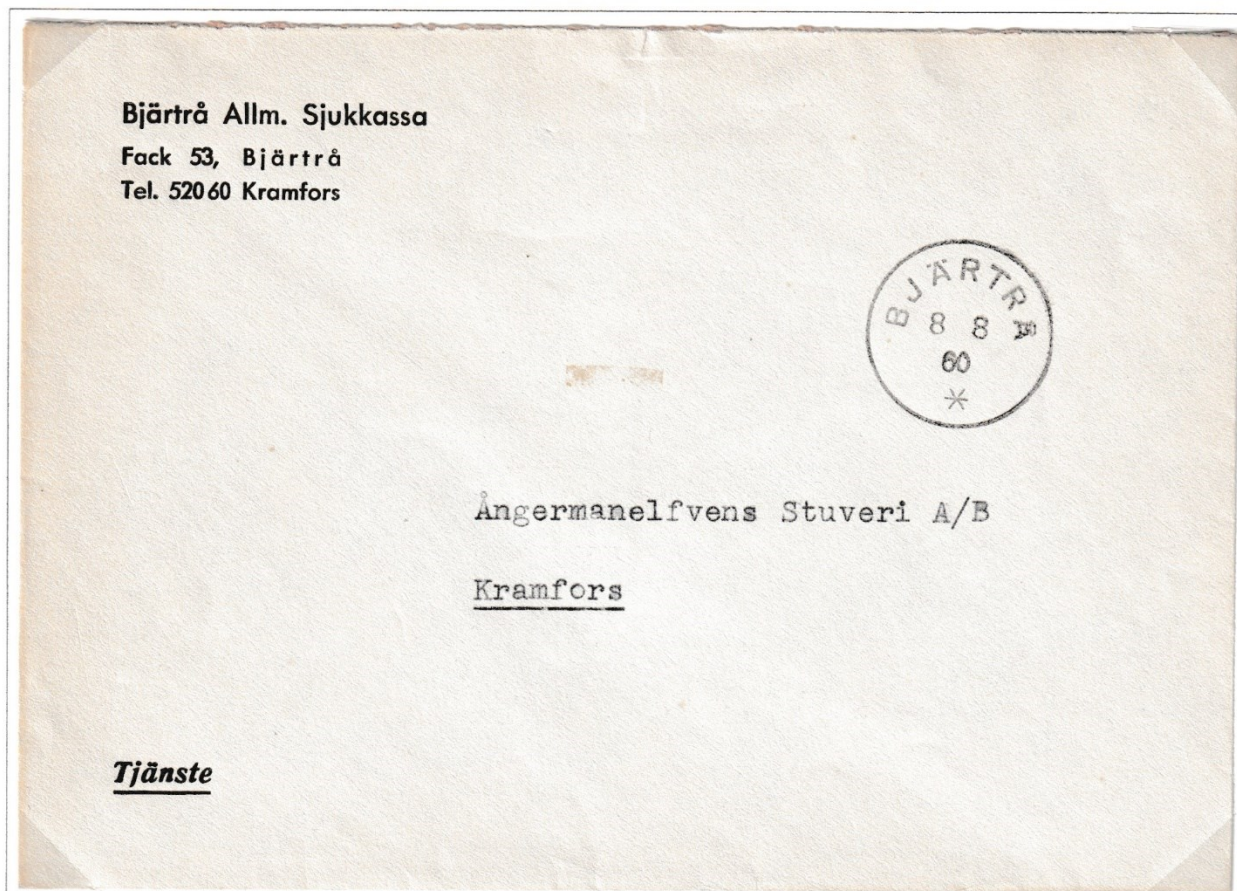
Riksförsäkrings-
anstalten

Frankeringsbe-
teckning typ 1C

Brev stämplat
STOCKHOLM 1
2.9.25.

Cirkelstämpel 45.

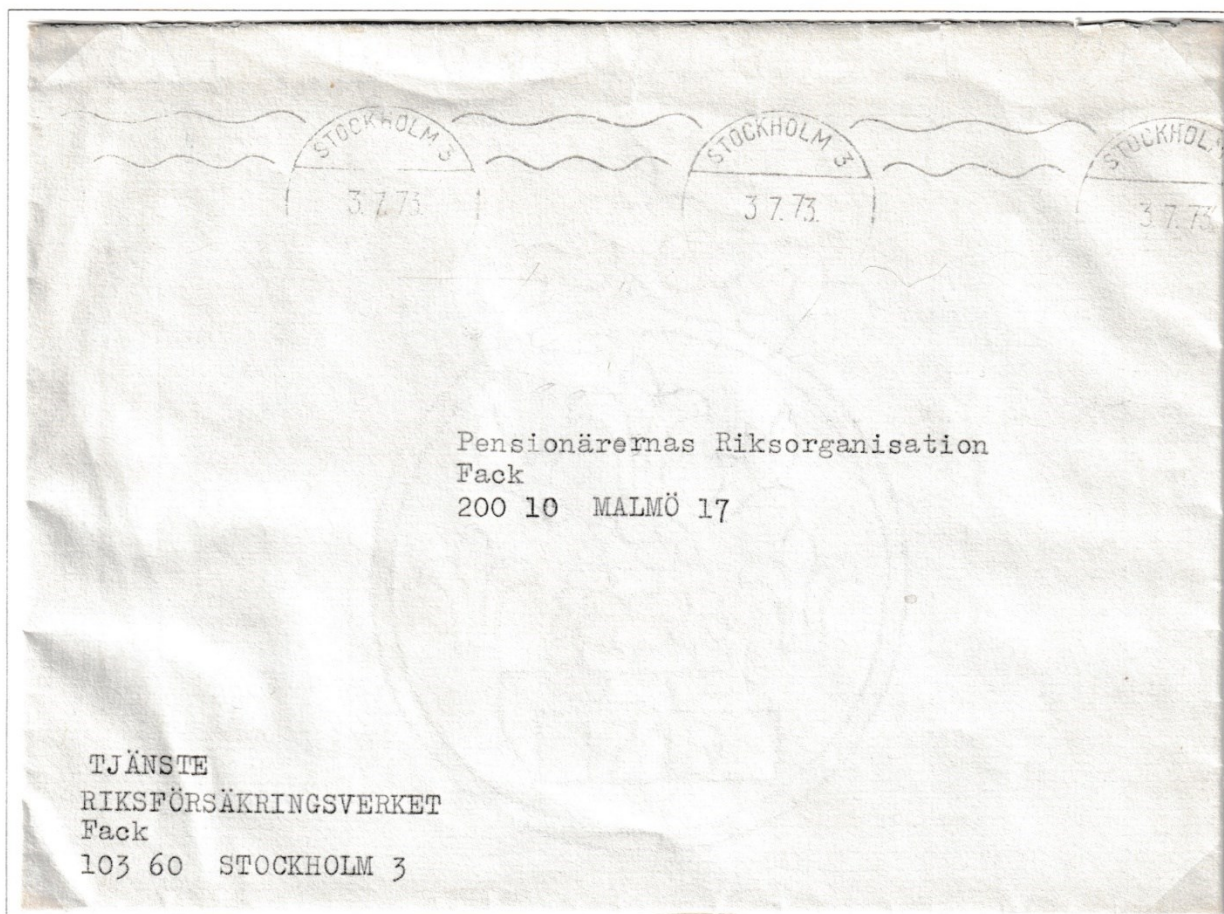
Maskinstämpel
302 Ia (typ 2).

1960 Bjärträ Allm. Sjukhus Frankeringsbeteckning typ 1B

Brev stämplat BJÄRTRÅ 8.8.60 sänt till Kramfors.

Cirkelstämpel 59b.

1973

**Riksförsäkrings-
verket****Frankeringsbe-
teckning typ 1B**Brev stämplat
STOCKHOLM 3
3.7.73 sänt till
Malmö.

Cirkelstämpel 35.

Maskinstämpel
212 II.Lars-Åke Åström
var generaldirektör
för Riksförsäkrings-
verket 1969-1981.

Riksförsäkringsanstalten var en svensk statlig myndighet som inrättades år 1902. Denna myndighet tillsammans med Pensionsstyrelsen bildade 1961 Riksförsäkringsverket. Detta verk tillsammans med 630 lokala sjukkassor bildade senare Försäkringskassan.

FÖRSÄKRINGSKASSANObeställbar försändelse återsänds
till närmaste försäkringskassakontor**B**

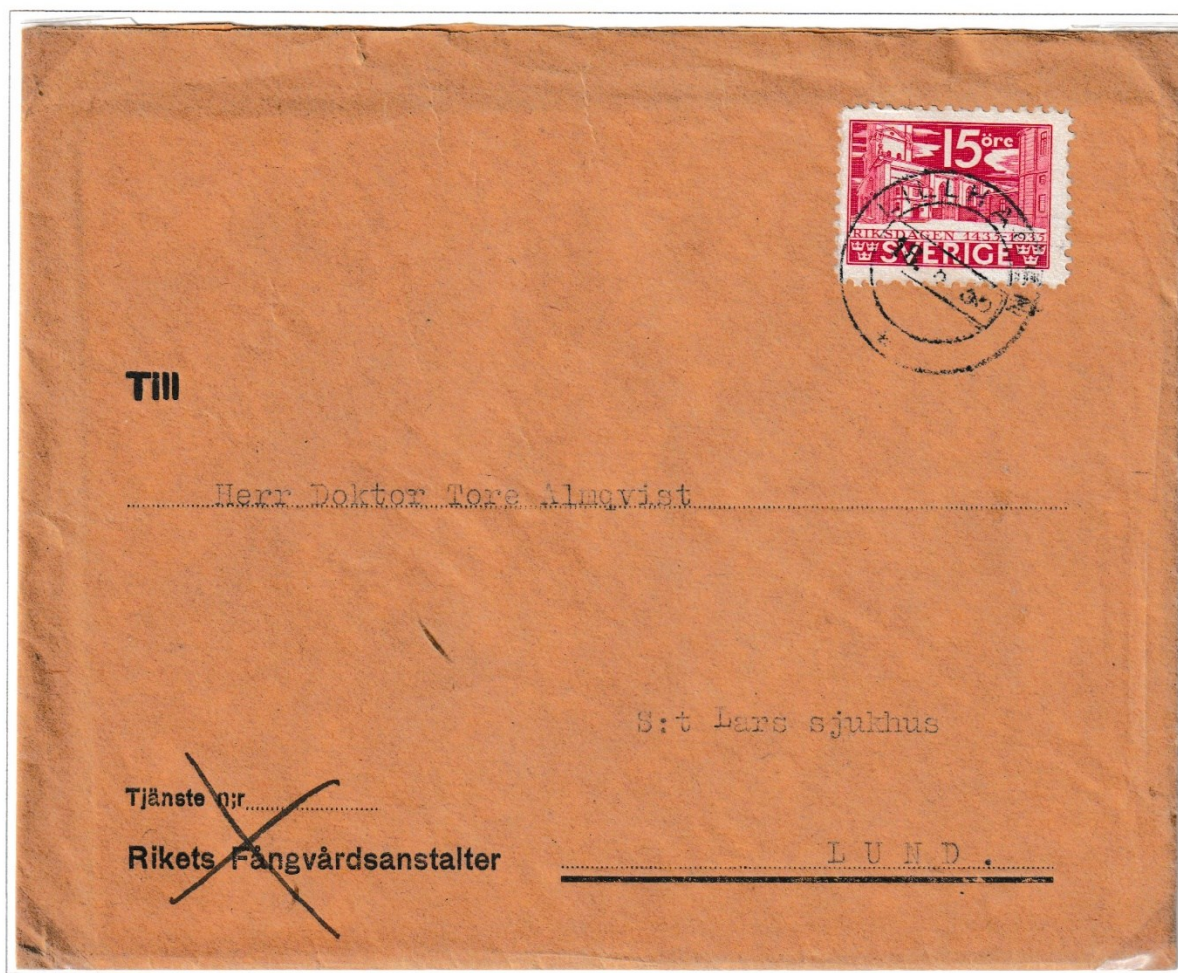
Stämplas ej

LINDEROTH, KNUT GÖRAN
KASTANJEG 23 A
223 56 LUND**1988 Försäkringskassan Frankeringsbeteckning typ 4**

Brev sänt till Lund.

Triangulär frankeringsbeteckning avsåg storinlämning.

Behövde inte stämplas enligt överenskommelse med Postverket.

1935

Brev med innehåll av privat karaktär, stämplat LILLHAGEN 18.5.35 sänt till Lund.

Cirkelstämpel 58.

Avsändaren har tydligen haft tillgång till tjänstekuvert. Denna person har kryssat över beteckningarna och därmed gjort kuvertet "civilt".

Ur innehållet citeras: "Förlåt mitt kriminalistiska kuvert! Men jag hade intet annat hemma".

Porto för inrikes brev 15 öre upp till 20 gram, perioden 1.10.22 - 31.3.42

Tjänstekuvert fick endast sändas i tjänsten. Av bestämmelserna framgår att tjänsteförsändelser under inga förhållanden fick användas för privata ändamål. Avsändarna av de två privata breven här har frankerats korrekt, dock har avsändaren sluppit kostnaden för själva kuvertet.

1966
Sahlgrenska
sjukhuset
Överstruken
frankeringsbe-
teckning typ 1C.

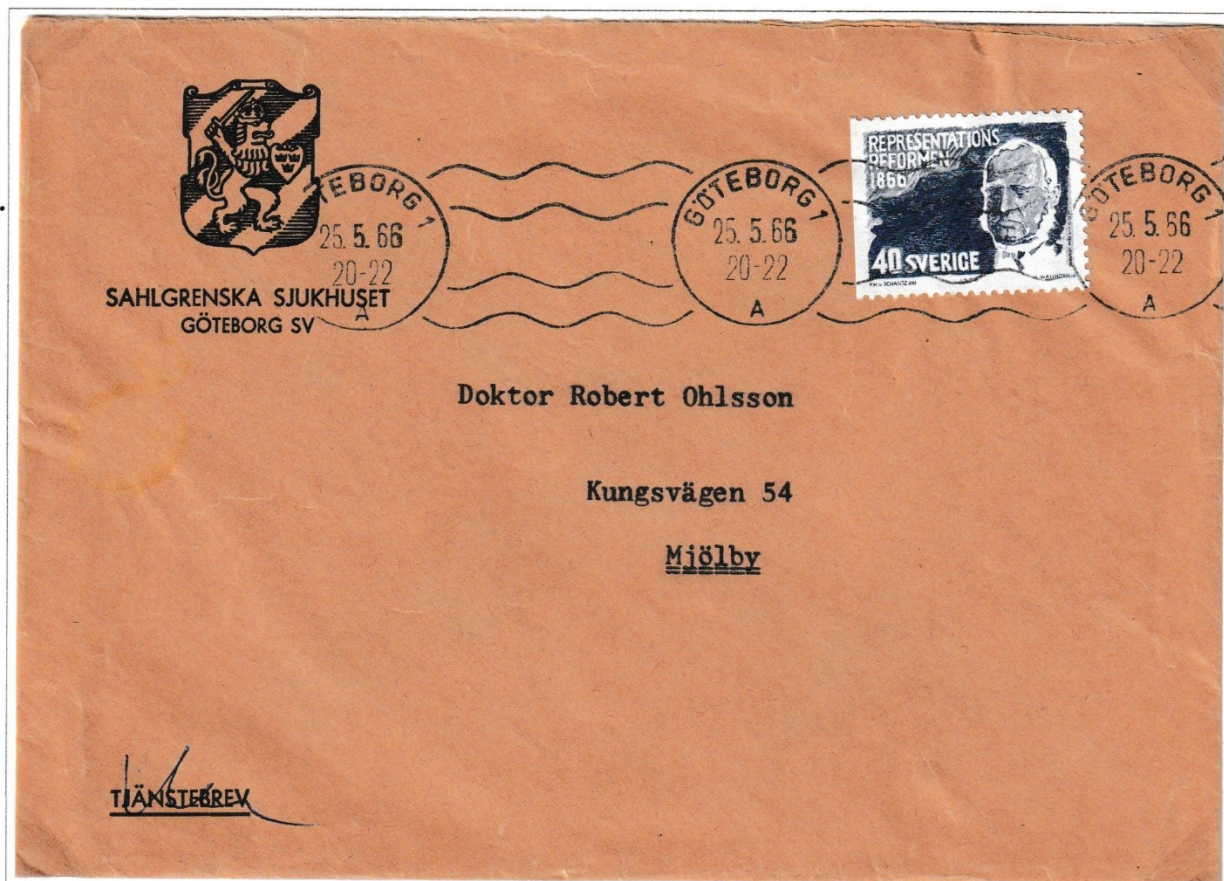
Brev stämplat
GÖTEBORG 1
25.5.66 sänt till
Mjölby.

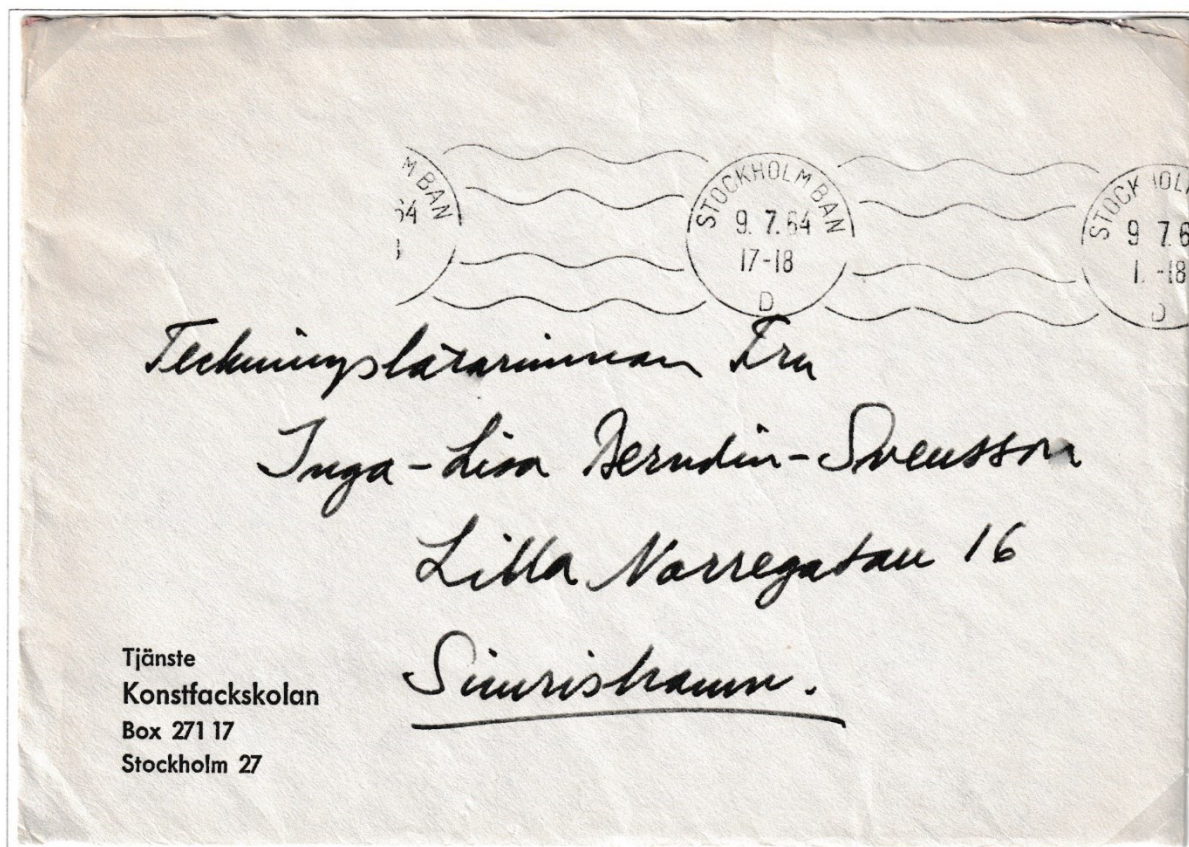
Cirkelstämpel 62.
Maskinstämpel
214 Ib.

Strykningen av
frankeringsbeteck-
ningen kan ha två
orsaker.

1. Privat användning.
2. Avsändaren har bedömt att tjänstebrevsrätten inte gäller.

Porto 40 öre upp
till 20 gram 1.7.64
- 31.12.66.

1964

**Konstfackskolan
Frankeringsbe-
teckning typ 1B**

Brev med innehåll
av privat karaktär,
stämplat STOCK-
HOLM BAN
9.7.64 sänt till
Simrishamn.

Cirkelstämpel 62.

Maskinstämpel
214 Ib.

Exempel ur innehål-
let: det talas om "den
senapsgravade sil-
len" och om malört
till brännvin.

Avsändaren har
sparat 40 öre i
porto och kost-
nad för kuvert.

Tjänstebrev skulle, som framgår av definitionen, sändas i tjänsten. Av kungörelserna bl.a. 21.3.1947 framgår av § 7: att i tjänsteför-sändelse får under inga förhållanden inrymmas meddelanden av privat natur som icke avser tjänsten. I postens arkiv i Arninge finns många exempel på tjänstebrev som befunnits ha privat innehåll. De två privata breven här har nått adressaten utan att ha ertappats.

Avsändaren
har sparat 55
öre i porto
och kostnad
för kuvert.

1970 Provisiälläkarmottagningen, Kalmar Frankeringsbeteckning typ 1B

Brev med innehåll av privat karaktär, stämplat KALMAR I 9.11.70 sänt till Lund.

Cirkelstämpel 35. Maskinstämpel 212 II (typ 1). Exempel ur innehållet: "...att bjuda Er på anka..."

Introduktion till 2.2. Brev, med tilläggstjänster

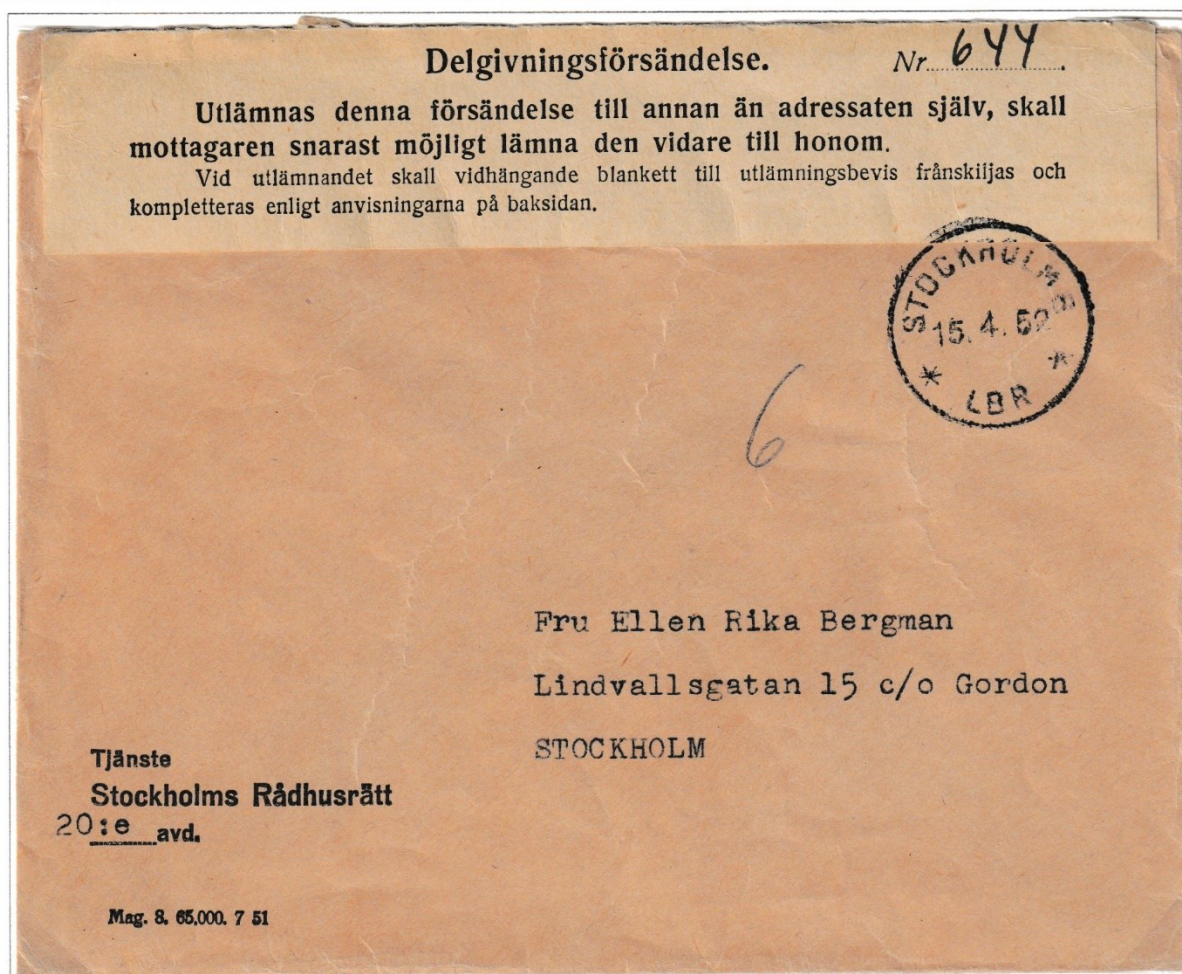
De tilläggstjänster som var möjliga för de "civila" breven kunde även användas för tjänstebrev. Underökningar under perioden visade att de tjänstebrevsberättigade utnyttjade tilläggstjänster i större utsträckning (även om bestämmelser ibland föreskrev t.ex. rekommendation.) än de övriga korrespondenterna. Anledningen var att de tjänstebrevsberättigade inte behövde betala portot och tilläggstjänsterna, det var bara att kuvertera och ange tilläggstjänsten utan att beräkna porto och avgift för tilläggstjänsten. Överutnyttjandet blev dyrt för staten och var en anledning till att tjänstebrevsrätten upphörde 1990.

Cirkulär SFS nr 360/1932 Angående begränsning av statsverkets kostnader för tjänsteförsändelser.

I cirkuläret talar man om att förmånen av fri tjänstepost understundom utnyttjas på ett sätt och i en omfattning som vid tjänstebrevsrättens beviljande näppeligen avsetts. Särskilt uppmärksammades att avsevärda merkostnader åsamkats staten genom att assurans och rekommendation förekom i onödigt stor omfattning.

I senare bestämmelser hänvisas till cirkuläret. I kungörelsen 1947 talas om att vid undersökningar har det kommit fram att de tjänstebrevsberättigade använder assurans, rekommendation, mottagningsbevis och express i större omfattning än de enskilda korrespondenterna. I förordningen 1979 §6 anges att avsändare av tjänsteförsändelser får begära tilläggstjänster när så anses nödvändigt. Denna skrivning var mildare än tidigare.

Blad 25	Postdelgivning	Blad 34	Rek. etikett utan postort
26 - 28	Assurans	35 - 36	Express och rekommendation
29 - 30	Rekommendation	37	Express och postförskott
31 - 32	Rekommendation med mottagningsbevis	38 - 39	Postförskott
33	Rekommendation med förkortad liggetid	40	Lördagsförsändelse

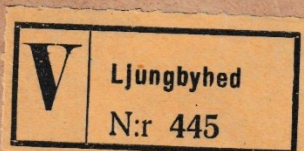
**1952 Stockholms Rådhusrätt
Frankeringsbeteckning typ 1B**

Brev avsänt som delgivningsförsändelse stämplat
STOCKHOLM 8 15.4.52 sänt inom Stockholm.
Cirkelstämpel 62. Fästremsa delgivning typ 5 (enligt SSPD).

Postdelgivning: Genom Postverket kunde i vissa fall verkställas delgivning i mål och ärenden vid domstol. Endast vid vissa postanstalter kunde delgivning verkställas. Postdelgivningen hade ingen civil motsvarighet.

HERREVADS KLOSTERS REMONTDEPÅ
LJUNGBYHED.

Assureras för ettusenjuhundra (1700) kronor — öre.

Siu

Leonard Richter Aktiefolag

687

Hälsingborg

Tjenstebref.

1928

Herrevads Klosters
Remontdepå

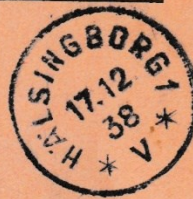
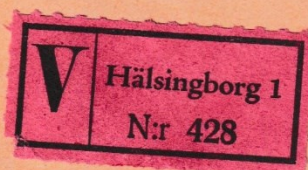
Frankeringsbeteckning
typ 1C

Assurerat brev stämplat
LJUNGBYHED
23.2.1928 sänt till Hälsingborg.

Cirkelstämpel 33.

Etikett assurans typ 4:1.

Assureras för etthundra — — — — — Kr. — — — — — öre.

Fru Anna Casparsson,

606

Höganäs

Kr. 100:- — — — — — öre.

1938

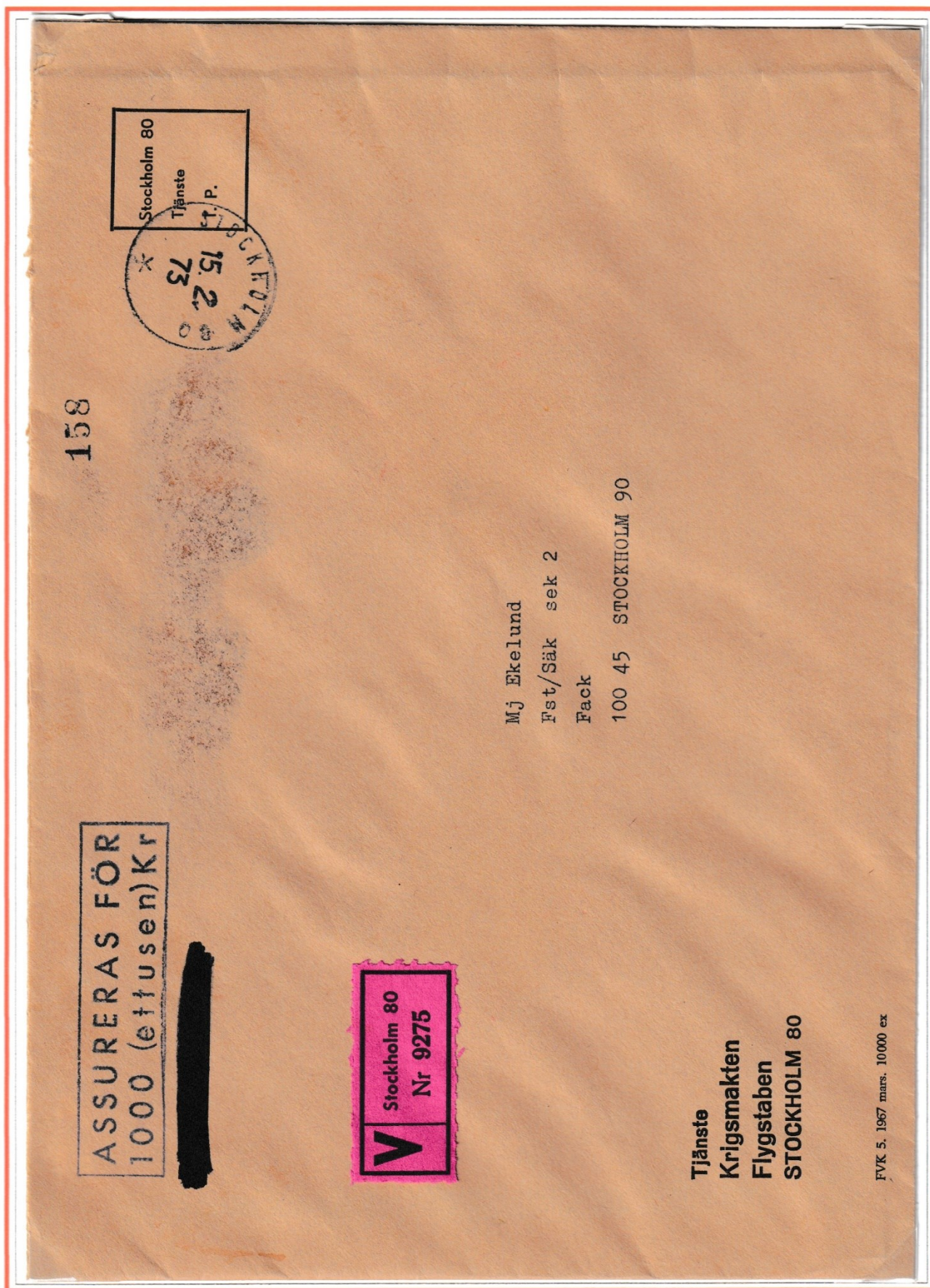
Sjömanshuset Helsingborg

Frankeringsbeteckning
typ 1D

Assurerat brev stämplat
HÄLSINGBORG 1
17.12.38 sänt till Höganäs.

Cirkelstämpel 59c.

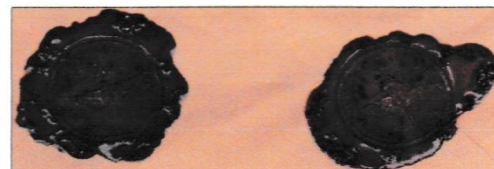
Etikett assurans typ 4:2.

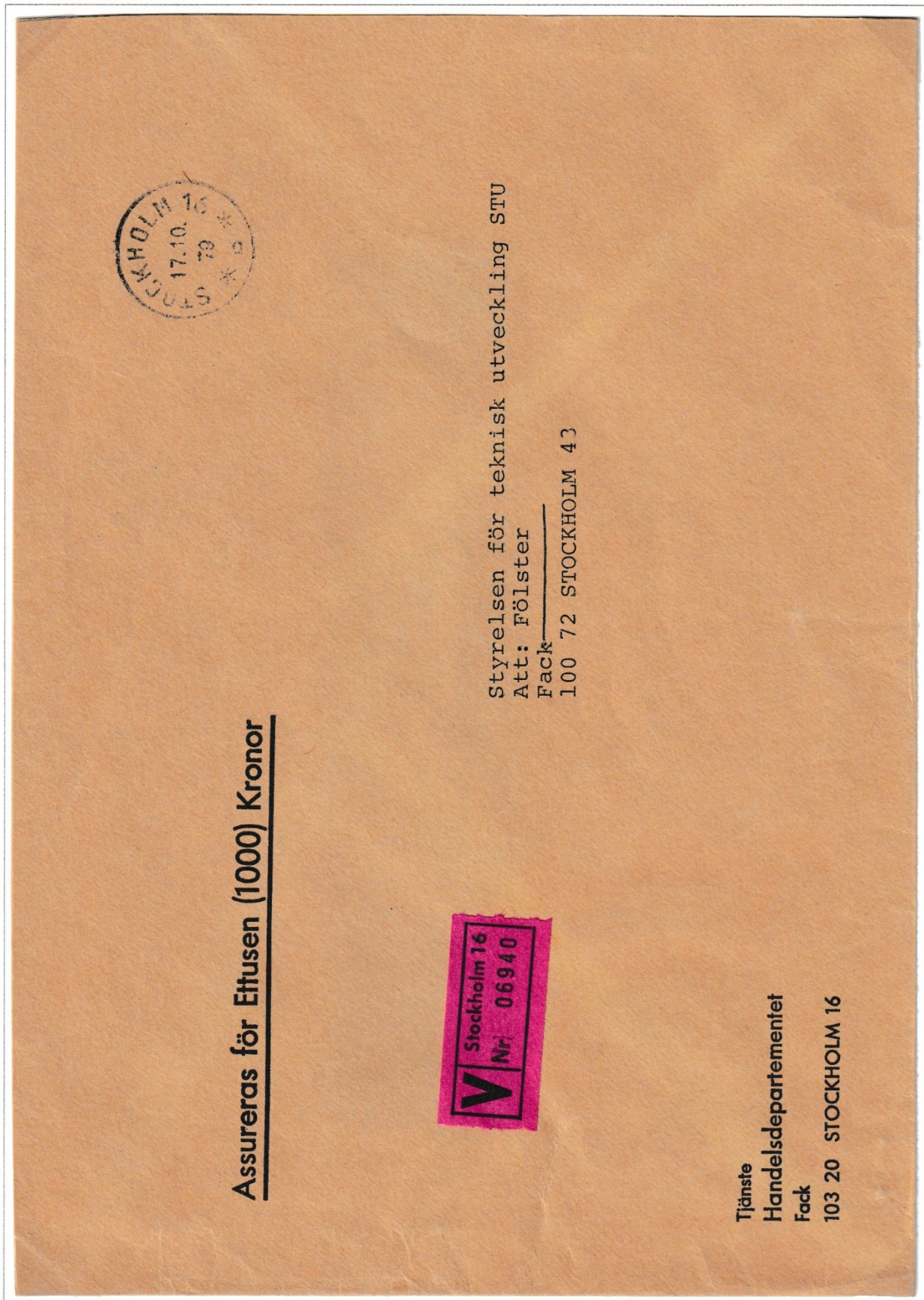

1973 Krigsmakten, Flygstaben
Frankeringsbeteckning typ 2 och 1B
Assurerat brev stämplat STOCKHOLM 80
15.2.73 sänt inom Stockholm.
Cirkelstämpel 59b. Etikett assurans typ 6.

Två frankeringsbeteckningar är ovaligt.

Flygvapnets sigill.

**1979 Handelsdepartementet
Frankeringsbeteckning typ 1B**

Assurerat brev stämplat STOCKHOLM 16
17.10.79 inom Stockholm.

Circlestämpel 59b. Etikett assurans typ 7:2.
Då assuransbeloppet var tryckt var 1000 Kr vanligt.

Postverkets assuransstejp typ 2 (enligt SSPD).

1930

Taxeringsnämnden Svanskog

Frankeringsbeteckning typ 1A

Rekommenderat brev stämplat SVANSKOG 3.6.1930 sänt lokalt Svanskog.

Cirkelstämpel 33.

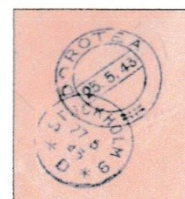
Etikett rekommendation typ 4.

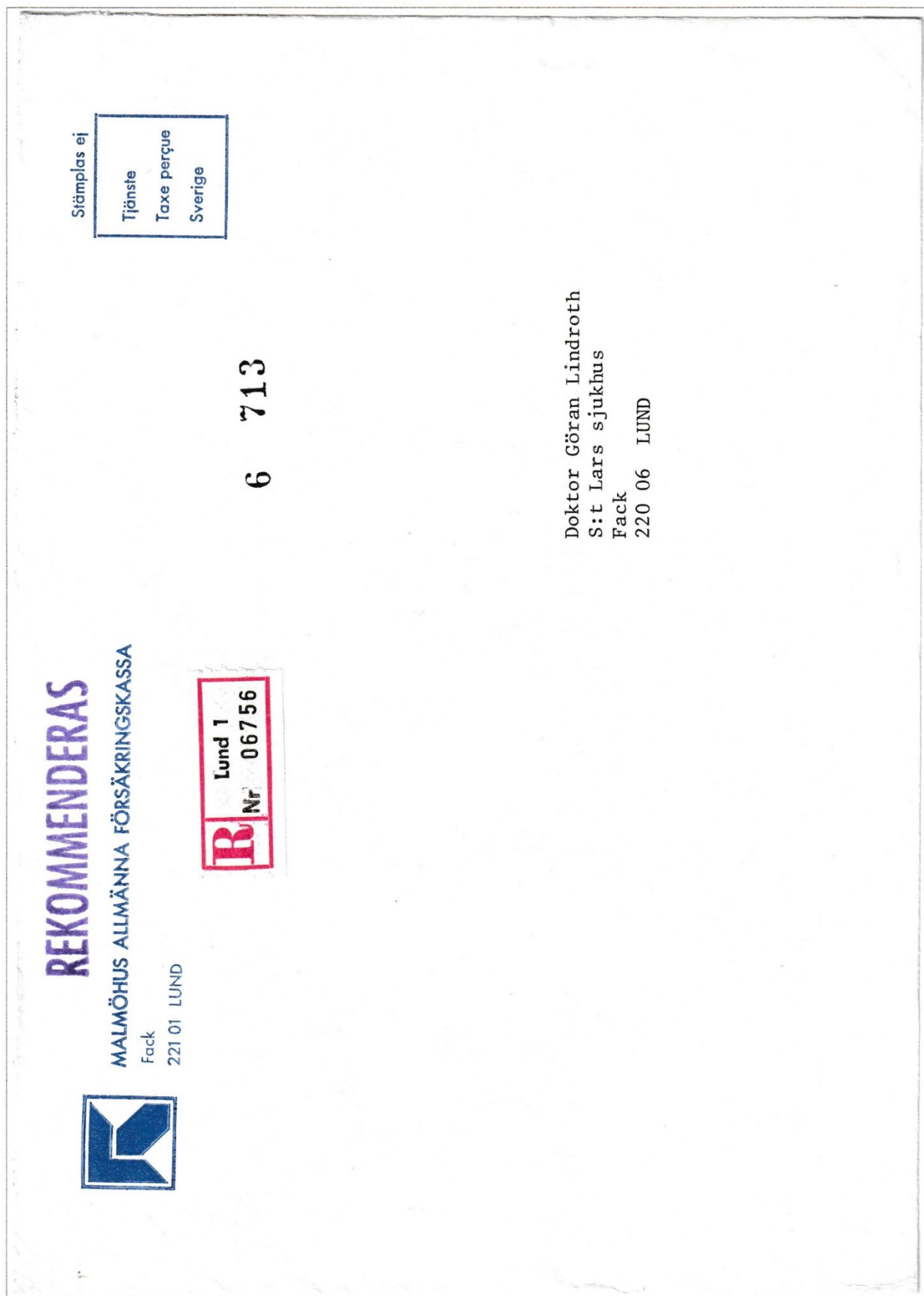

1943 Svenska Akademien Frankeringsbeteckning typ 1B

Rekommenderat brev stämplat STOCKHOLM 2 21.5.43, cirkelstämpel 59c, sänt till Dorotea, ankomststämplat DOROTEA 25.5.43, cirkelstämpel 58p. Därefter eftersänt till Stockholm, ankomststämplat STOCKHOLM 9 27.5.43, cirkelstämpel 59c. Slutligen eftersänt till Hölo. Etikett rekommendation typ 4.

Gunnar Ekelöf 1907 - 1968. Stol nr 18 i Svenska Akademien 1958 - 1968.

1980-talet Malmöhus Allmänna Försäkringskassa Frankeringsbeteckning typ 3

Rekommenderat brev avsänt från Lund 1 sänt inom Lund.

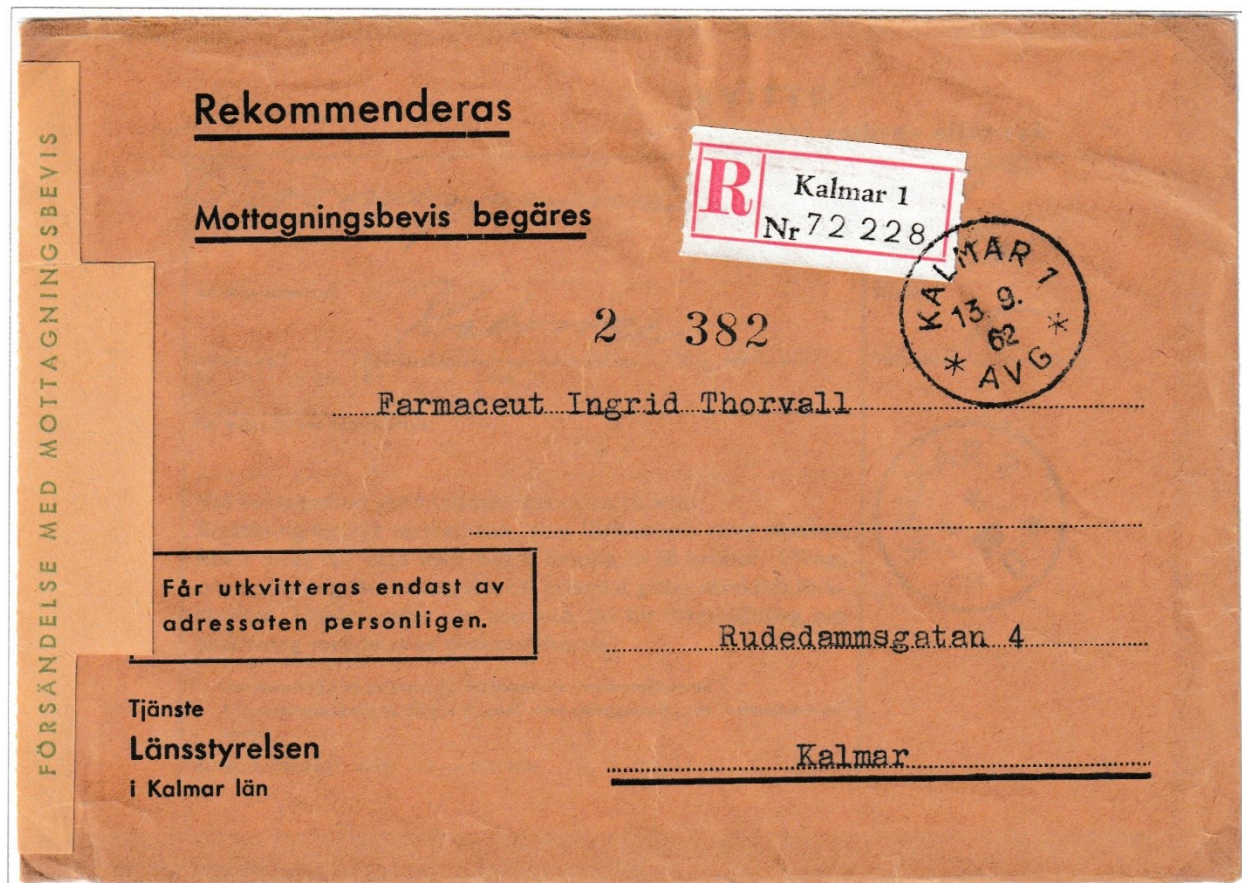
Etikett rekommendation typ 9:2. Brevet skulle inte stämplas enligt anvisningen ovanför frankeringsbeteckningen.

För att förenkla förfarandet med tjänsteförsändelser till utlandet infördes 1966 en frankeringsbeteckning benämnd typ 2. I denna typ skulle inlämningskontoret anges. 1974 gjordes den ändringen att i stället för postkontoret skulle "Sverige" anges, typ 3, enligt ovan.

1957 Länsstyrelsen i Jönköpings län Frankeringsbeteckning typ 1B

Rekommenderat brev med mottagningsbevis stämplat JÖNKÖPING 24.5.57 sänt till Värnamo. Cirkelstämpel 59c. Etikett rekommendation typ 5. Utkvittering skulle ske av adressaten personligen.

1962 Länsstyrelsen i Kalmar län Frankeringsbeteckning typ 1B

Rekommenderat brev med mottagningsbevis stämplat KALMAR 1 13.9.62 sänt lokalt Kalmar. Cirkelstämpel 59c. Etikett rekommendation typ 6:2. Fästremsa mottagningsbevis typ 2 (enligt SSPD).

1981 Gotlands Kommun Överförmyndaren Frankeringsbeteckning typ 3 (stämpel)

Rekommenderat brev med mottagningsbevis stämplat VISBY 1 18.02.81.

Cirkelstämpel 60.

Etikett rekommendation typ 9:2.

Fästremsa mottagningsbevis typ 6 (enligt SSPD).

Frankeringsbeteckningarna typ 2 och 3 skulle tryckas på kuverten eller i undantagsfall stämplas. Ovan stämpel i mörkviolett färg.